

Interventie

Halt-interventie Respect Online

Erkenning

Erkend door deelcommissie Justitiële interventies

Datum: 29 september 2021

Oordeel: Goed onderbouwd

De referentie naar dit document is: van Diessen (juni 2021).

Justitieinterventies.nl: beschrijving Halt-interventie Respect Online. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut, Movisie en Trimbos instituut. Gedownload van www.justitieinterventies.nl.

Inhoud

Inhoud	3
Samenvatting	4
Doelgroep	4
Doel	4
Aanpak	4
Materiaal.....	4
Onderbouwing.....	4
Onderzoek.....	5
1.Uitgebreide beschrijving	6
1.1 Doelgroep	6
1.2 Doel	7
1.3 Aanpak	8
2.Uitvoering	16
3. Onderbouwing.....	19
4. Onderzoek.....	26
5. Samenvatting Werkzame elementen	28
6. Aangehaalde literatuur	29

Samenvatting

Respect Online is een individuele Halt-interventie voor jongeren van 12 tot 18 jaar die lichte vormen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond. De buitenstrafrechtelijke interventie heeft als doel het bevorderen van veilig en respectvol online seksueel gedrag om daarmee de kans op herhaling van online seksueel grensoverschrijdend gedrag te voorkomen. In minimaal 4 en maximaal 8 gesprekken en aan de hand van interactieve leeropdrachten leren jongeren zich online veilig en respectvol te gedragen. Ze leren hoe je met elkaar omgaat online en waar grenzen liggen. Ook leren ze over de gevolgen van hun gedrag en hoe ze in de toekomst anders kunnen reageren in risicovolle situaties, zoals bij groepsdruk. Het aanbieden van excuus aan het slachtoffer via een opdracht of gesprek is een belangrijk onderdeel van de interventie. In een oudergesprek leren ouders het gesprek aan te gaan met hun kind over respectvol en veilig online (seksueel) gedrag en hoe je hier samen afspraken over kunt maken.

Doelgroep

Respect Online is bedoeld voor meisjes en jongens van 12 tot 18 jaar die lichte vormen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond en hiervoor naar Halt kunnen worden verwezen. Het gedrag omvat vormen van ongewenste sexting tussen leeftijdsgenoten, waarbij het materiaal zonder toestemming is vervaardigd of verspreid, maar het kan ook gaan om profielmisbruik, seksueel getinte pesterijen of beledigingen. De interventie is geschikt voor jongeren met diverse achtergronden en met een IQ vanaf 60. Ouders vormen een intermediaire doelgroep van de interventie.

Doel

Het doel van Respect Online is het bevorderen van veilig en respectvol online seksueel gedrag om daarmee de kans op herhaling van online seksueel grensoverschrijdend gedrag te voorkomen. Deelnemers hebben na afloop van de interventie meer kennis over veilig en respectvol online seksueel gedrag, zijn zich bewust van de gevolgen van hun online seksueel grensoverschrijdende gedrag en kunnen in de toekomst op een adequate manier reageren. Dit gebeurt in buitenstrafrechtelijk kader: indien de jongere de interventie succesvol afrondt, voorkomt hij hiermee een strafblad.

Aanpak

Respect Online wordt individueel aangeboden. De interventieduur is minimaal 3 en maximaal 4 maanden en bestaat uit 4 tot 8 gesprekken: 3 tot 6 gesprekken met de jongere, een gesprek tussen ouders en de Halt-medewerker en een excuusgesprek. Daarnaast maakt de jongere (deels) zelfstandig 3 tot 4 leeropdrachten en een excuusopdracht in de vorm van een brief. De minimale tijdsinvestering voor de jongere is 11 uur en maximaal 20 uur. Interactieve filmpjes, rollenspel en modeling vormen de kernelementen, die gekoppeld zijn aan de leeropdrachten. De interventie wordt afgesloten met afspraken voor de jongere om zich online veilig en respectvol te gedragen.

Materiaal

Het materiaal bestaat uit een handleiding met onder andere een onderbouwing van de interventie en beschrijving van alle (leer)opdrachten voor de jongere en aandachtspunten voor de Halt-medewerker bij de uitvoering van de interventie en een toeleidingshandleiding voor verwijzers. De leeropdrachten voor jongeren bevatten directe links naar de (interactieve)filmpjes. Voor het gesprek met ouders worden speciale hand-outs gebruikt.

Onderbouwing

Uit het Nederlandse onderzoek *Seks onder je 25^e* blijkt dat 14% van de meisjes en 6% van de jongens van 12-25 jaar een negatieve ervaring heeft gehad met sexting (De Graaf, Van den Borne, Nikkelen, Twisk & Meijer, 2017). Internationaal onderzoek laat vergelijkbare cijfers zien (Madigan, Ly, Rash, Van Ouytsel & Temple, 2018; Walker & Sleath, 2017). Online seksueel grensoverschrijdend gedrag kan ook plaatsvinden in een bredere context van digitaal pesten, waarin bijvoorbeeld seksueel getinte berichten en/of intieme beelden worden verspreid (of op een nepprofiel geplaatst) om iemand te pesten of kwetsen (Nederlands Jeugdinstituut, 2017). Lichte vormen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen leeftijdsgenoten zijn in veel gevallen gevolg van onbewust of onbekwaam handelen, waardoor strafrechtelijke vervolging

onwenselijk is. De interventie biedt jongeren een buitenstrafrechtelijke kans om te leren van hun fouten en deze zo mogelijk recht te zetten, door middel van werkzame bestanddelen als motiverende gesprekstechnieken, rollenspel en modeling, en het betrekken van ouders bij de interventie (Buysse, Abraham, Hofstra & Van Dijk, 2017; De Vries e.a., 2015). De interventie sluit aan bij de principes van het *Risk-Need-Responsivity* model (Andrews & Bonta, 2010).

Onderzoek

In 2019 is een procesevaluatie uitgevoerd naar de interventie Respect Online waarin is gekeken of de beoogde doelgroep wordt bereikt, of de interventie wordt uitgevoerd zoals bedoeld en hoe betrokkenen de interventie ervaren (Sondorp e.a., 2019). Hieruit bleek dat de meeste deelnemers behoren tot de doelgroep, dat de vaste onderdelen van de interventie vrijwel altijd worden ingezet en dat jongeren en ouders tevreden zijn over de interventie. Op basis van de aanbevelingen van de procesevaluatie is de interventie meer onder de aandacht gebracht bij ketenpartners, is het programma beter afgestemd op onderscheidende kenmerken bij de doelgroep, worden medewerkers ondersteund bij de invulling van het traject en gespreksvaardigheden en heeft het oudergesprek een stevigere plek binnen de interventie gekregen.

1. Uitgebreide beschrijving

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

De doelgroep bestaat uit jongens en meisjes van 12 tot 18 jaar die lichte vormen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond en hiervoor naar Halt kunnen worden verwezen. Het gaat om kenmerkend leeftijdgebonden delict-gedrag. Het kan gaan om ongewenste sexting tussen jongeren onderling waarbij beeldmateriaal zonder toestemming vervaardigd en/of verspreid is, profielmisbruik (hacken of aanmaken nepprofiel) en seksueel getinte pesterijen of beledigingen.

Intermediaire doelgroep

De intermediaire doelgroep waarop Respect Online zich richt bestaat uit ouders/opvoeders van de jongere.

Selectie van doelgroepen

De politie bespreekt een melding van een lichte vorm van online seksueel grensoverschrijdend gedrag van een jongere met het Openbaar Ministerie (OM). De officier van justitie maakt een afweging en baseert haar keuze voor de interventie in afstemming met ketenpartners en op basis van advies of onderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming. Dit gebeurt via ZSM (Zorgvuldig Snel en op Maat), een netwerkorganisatie waarbij OM samen met politie, Slachtofferhulp Nederland, Raad voor de Kinderbescherming, Reclasseringsorganisaties en Halt een passende afdoening bepaalt voor jeugdige verdachten van veelvoorkomende misdrijven. Een verwijzing naar Respect Online is mogelijk als de jongere voldoet aan een aantal criteria:

- De jongere bekent het gepleegde feit en stemt in met Halt (ouders stemmen ook in als de jongere onder de 16 jaar is)¹.
- Leeftijd 12 t/m 17 jaar (ten tijde van het delict).
- IQ \geq 60. Informatie over het IQ van de jongere wordt vastgesteld aan de hand van eventuele eerdere diagnostiek (via dossiers ketenpartners op ZSM) en afname van de SCIL 14-17². De SCIL wordt door de Halt-medewerker afgenomen wanneer een jongere op schoolniveau vmbo-tl of lager zit.
- De jongere voldoet aan de recidiveregeling Halt³.
- Het gedrag betreft een lichte vorm van online seksueel grensoverschrijdend gedrag. Dit criterium wordt vastgesteld aan de hand van de leidraad afdoening sextingzaken (categorie 2, september, 2017)⁴.
- Het gedrag heeft plaatsgevonden tussen leeftijdsgenoten (slachtoffer is niet meer dan 5 jaar jonger dan verdachte). Dit wordt vastgesteld op basis van het proces verbaal.
- Het risico op algemene recidive is laag. Dit wordt vastgesteld met behulp van de PreSelect⁵.

Contra-indicaties

- De jongere heeft eerder een Halt-interventie doorlopen gericht op sexting.
- De jongere heeft een zedengeschiedenis. Op basis van het politie- en justitiedossier worden eerdere veroordelingen voor een zedendelict gecheckt.
- IQ < 60; de Halt-medewerker kan hiervoor putten uit dossierinformatie van ketenpartners (ZSM) en de SCIL 14-17 afnemen.
- Het gedrag betreft een ernstigere vorm van online seksueel grensoverschrijdend gedrag: bij ongewenste totstandkoming, bezit of verspreiding en sprake van chantage (*sextortion*), dwang, misleiding of slachtoffer is meer dan 5 jaar jonger dan verdachte. Dit criterium wordt vastgesteld aan de hand van de leidraad afdoening sextingzaken (categorie 1).

¹ [Instemming ouders bij jongeren onder de 16 jaar; opgenomen in de richtlijn en kader voor strafvordering jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten Halt van OM.](#)

² Screener voor intelligentie en licht verstandelijke beperking. Bij een jongere in de leeftijd van 14 of 15 jaar geldt een score van 16 of lager als vermoedelijk functionerend op LVB-niveau (of lager). Bij een jongere in de leeftijd van 16 of 17 jaar geldt dit voor een score van 18 of lager.

³ Jongere is niet eerder naar aanleiding van een proces verbaal van een misdrijf naar OM verwezen. Indien de jongere eerder verwezen is naar Halt n.a.v. misdrijf, kan de officier op grond van zijn discretionaire bevoegdheid, de jongere nogmaals naar Halt verwijzen. Een jongere kan maximaal 3 keer verwezen worden naar Halt, inclusief aantal overtredingen.

⁴ <https://www.om.nl/documenten/publicaties/jeugd/spiegels-en-vensters/map/pubers-in-beeld-sexting>

⁵ Preselect score maakt onderdeel uit van het LJJ en geeft recidiverisico aan op basis van statistische gegevens van de politie.

- Het risico op algemene recidive is midden of hoog. Dit wordt vastgesteld met behulp van de PreSelect.⁶

Bij aanmelding heeft de verwijzer overleg met de Halt-medewerker over de geschiktheid van de potentiële deelnemer. Bij twijfels over de geschiktheid van de potentiële deelnemer stemt de Halt-medewerker af met de verwijzer, de landelijk coördinator van Respect Online van Halt en of (en) supervisor van Rutgers over deelname van de jongere of de zaak te retourneren aan de verwijzer.

Betrokkenheid doelgroep

Inhoudelijke experts, verwijzers en Halt-medewerkers die met de doelgroep werken hebben aan de ontwikkeling van de interventie meegewerkt als klankbordgroep. De interventie is ook geëvalueerd bij een aantal jongeren. Deze feedback was positief (zie hoofdstuk 4 voor meer informatie).

Bij de doorontwikkeling van de leeropdrachten is input van het jongerenpanel van Halt meegenomen, onder andere bij het bepalen van meest actuele en meest gebruikte apps door jongeren.

1.2 Doel

Hoofddoel

Het doel van Respect Online is het bevorderen van veilig en respectvol online seksueel gedrag om daarmee de kans op herhaling van online seksueel grensoverschrijdend gedrag te voorkomen. Deelnemers hebben na afloop van de interventie meer kennis over veilig en respectvol online seksueel gedrag, zijn zich bewust van de gevolgen van hun online seksueel grensoverschrijdende gedrag en kunnen in de toekomst anders reageren. Dit gebeurt in buitenstrafrechtelijk kader: indien de jongere de interventie succesvol afrondt, voorkomt hij hiermee een strafblad.

Subdoelen

De subdoelen van de interventie voor de jongere zijn:

- Kennis hebben van regels over veilig en respectvol online seksueel gedrag.
 - De jongere kan de positieve en negatieve kanten benoemen van online media-gebruik.
 - De jongere kan de voor hem/haar belangrijke regels benoemen voor veilig en respectvol online seksueel gedrag.
 - De jongere is zich ervan bewust dat hij/zij ongewenst online seksueel gedrag heeft laten zien.
- Bewust worden van gevolgen van het online seksueel grensoverschrijdende gedrag.
 - De jongere kan de gevolgen voor de ander benoemen bij het overschrijden van online grenzen.
 - De jongere kan de gevolgen voor zichzelf benoemen bij het overschrijden van online grenzen.
 - De jongere kan op adequate wijze excuus aanbieden voor het overschrijden van online grenzen.
- Herkennen van risicovolle online situaties, weten hoe je weerbaar kunt reageren en op een adequate manier om kunnen gaan met risicovolle online situaties.
 - De jongere kan positieve eigenschappen van zichzelf benoemen.
 - De jongere herkent voor hem/haar risicovolle situaties en gedrag, zoals groepsdruk⁷, gebrekkige impulscontrole⁸ en emoties, zoals boosheid.
 - De jongere kan voorbeelden van respectvol en veilig online gedrag⁹ benoemen.
 - De jongere kan respectvol en veilig online gedrag laten zien.

De subdoelen van de interventie voor de ouders van de jongere zijn:

- Kennis hebben over steun bieden aan hun kind rondom veilig en respectvol online seksueel gedrag.
 - Ouders weten hoe zij het gesprek aan kunnen gaan met hun kind over veilig en respectvol online seksueel gedrag.
 - Ouders weten hoe zij met hun kind afspraken kunnen maken over veilig en respectvol online seksueel gedrag.

⁶ In de praktijk kan de (jeugd)officier afwijken van de Halt-criteria en kan een jongere met een midden preselect score, maar licht vergrijp, worden doorverwezen naar Halt. Dit is uitzonderlijk en gebeurt ten alle tijden in afstemming met de ketenpartners op ZSM.

⁷ Gekoppeld aan riskant online gedrag: druk van offline en online deviante vrienden.

⁸ Gekoppeld aan riskant online gedrag: ongeremdheid online.

⁹ Bijvoorbeeld een compliment geven in een online gesprek.

De interventie wordt individueel op maat gesneden aan de hand van persoonlijke leerdoelen. Deze sluiten aan bij bovengenoemde subdoelen (zie aanpak).

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie

Duur en intensiteit

De interventie wordt individueel aangeboden. De interventieduur is minimaal 3 en maximaal 4 maanden en bestaat uit minimaal 4 tot 8 gesprekken: 3 tot 6 gesprekken met de jongere, een gesprek tussen ouders en de Halt-medewerker en afhankelijk van de wens van het slachtoffer een excuusgesprek. Daarnaast maakt de jongere (deels) zelfstandig 3 tot 4 leeropdrachten en een excuusopdracht. De excuusopdracht is tevens een voorbereiding op het excuusgesprek. De interventie bestaat uit 3 vaste leeropdrachten en 2 verdiepende optionele opdrachten. De gemiddelde doorlooptijd van de interventie is drie maanden met een minimale tijdsinvestering voor de jongere van 11 uur en maximale tijdsinvestering van 20 uur.

De Halt-medewerker bepaalt bij de start van de interventie het aantal gesprekken en aantal leeropdrachten aan de hand van het leervermogen en aanwezige problematiek bij de jongere (conform RNR principes). De optionele opdrachten worden alleen ingezet wanneer de jongere hoger scoort op de dynamische risicofactoren (zie schema).

Om de intensiteit van het traject en type leeropdracht te bepalen, gebruikt de medewerker de informatie uit de beschikbare rapportages over de jongere, de signaleringsinstrumenten (Halt-SI¹⁰ en de aanvulling: Checklist Sexting) en gesprekken met jongere en ouders. De vorm van excuus aanbieden is ook bepalend voor het aantal gesprekken en is afhankelijk van de wens van het slachtoffer (zie schema).

Keuzeschema aantal gesprekken:

Inzet 3 gesprekken met jongere + oudergesprek (standaard).	<ul style="list-style-type: none"> - Laag dynamisch risicoprofiel en geen zorg uit Halt-signaleringsinstrument (Halt-SI). - Score: geen/weinig risicofactoren op basis van Checklist Sexting - Jongere kan zelfstandig de leeropdrachten maken. - Geen herstelgesprek met slachtoffer.
Inzet 4 gesprekken met jongere + oudergesprek. Inzet aanvullende leeropdracht.	<ul style="list-style-type: none"> - Midden tot hoog dynamisch risicoprofiel (algemene score Halt-SI = enige of veel dynamische risicofactoren). - Score: enige of veel risicofactoren op basis van Checklist Sexting.
Inzet extra gesprek met jongere m.b.t. excuus aanbieden.	<ul style="list-style-type: none"> - In geval van herstelgesprek met slachtoffer. - In geval van excuusgesprek met betrokkenen van het slachtoffer.
Inzet 1 of 2 extra gesprek(ken) met jongere m.b.t. LVB en/of hulpverlening.	<ul style="list-style-type: none"> - Enige of veel psychosociale problemen uit Halt-SI/zorg waardoor doorverwijzing naar hulp wenselijk is. - Vermoeden LVB of beperkt leervermogen (op basis van afname SCIL of andere informatie via bv school of ouders); de jongere heeft ondersteuning nodig bij het maken van de leeropdrachten.

De interventie is onderverdeeld in 3 fasen:

1. **Start:** voorbereiding, kennismaking, signalering problematiek en risicofactoren, formuleren leerdoelen tijdens het startgesprek en voorbereiden leeropdrachten.
2. **Werken aan leerdoelen:** werken aan leerdoelen die veilig en respectvol online seksueel gedrag bevorderen. Dit gebeurt aan de hand van het maken en bespreken van leeropdrachten, excuus aanbieden en het oudergesprek.
3. **Afronding en toekomst:** evaluatie van de interventie, maken van afspraken met oog op de toekomst en afronding.

¹⁰ Op basis van onderzoek naar de predictieve validiteit en huidige items van het Halt-SI wordt het instrument naar verwachting in 2022 genormeerd en geactualiseerd.

Schematische opzet interventie:

Fase	Onderdelen	Activiteiten	Doelen
1. Startfase	<p>Telefonisch voorgesprek (30 min)</p> <p>Startgesprek (1,5 u)</p> <p>Contact slachtoffer/ Slachtofferhulp Nederland (SHN) (30 min)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Introductie + uitleg Halt-interventie (30 min). - Introductie (15 min): uitleg doel en inhoud interventie, aanleiding bij Halt + motivatie interventie en oudergesprek. - Afname Halt-SI + deel checklist sexting (20-25 min). - Afname SCIL bij 14-17 jr en vmbo-tl of lager (15 min). - Delict bespreking (15 min) met jongere. - Vaststellen leerdoelen en afspraken (15 min). - Uitleg leeropdracht 1 en 2: Online regels & respect + Gevolgen en excuusopdracht + maken vervolgspraak (10 min). - Afstemming SHN en slachtoffer als het gaat om wens herstel/excuus (30 min). 	<ul style="list-style-type: none"> - Jongere en ouders weten de voorwaarden voor deelname en zijn akkoord. - Risico- en beschermende factoren, leerdoelen, intensiteit en onderdelen van de interventie zijn vastgesteld. Zo nodig is jongere doorverwezen naar passende hulpverlening. - Jongere en ouders zijn gemotiveerd voor de interventie. - Ouders hebben een afspraak voor het oudergesprek. - Halt-medewerker kent wensen slachtoffer voor aanbieden excuus.
2. Werken aan leerdoelen	<p>Leeropdrachten (3 x 2 u = 6 u)</p> <p>1. Online regels en respect 2. Gevolgen voor de ander 3. Jezelf zijn</p> <p>Excuus opdracht (1u)</p> <p><i>Optioneel:</i> Leeropdracht Omgaan met boosheid/emoties (1u)</p> <p>Vervolggesprek (1 u)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Jongere heeft de voor hem/haar geselecteerde leeropdrachten thuis gemaakt. - Halt-medewerker bespreekt leeropdracht 1 + 2 en stuurt waar nodig opvattingen bij en oefent met jongere ander gedrag in online risicosituaties (30 min). - Uitleg leeropdracht 3 (10 min). - Bespreking excuusopdracht en oefenen excuus aanbieden (20 min). 	<ul style="list-style-type: none"> - Jongere kan de positieve en negatieve kanten benoemen van online media-gebruik. - Jongere kan de voor hem/haar belangrijke regels benoemen voor veilig en respectvol online seksueel gedrag. - Jongere is zich ervan bewust dat hij/zij ongewenst online seksueel gedrag heeft laten zien. - Jongere kan positieve eigenschappen van zichzelf benoemen. - Jongere herkent voor hem/haar risicovolle situaties en gedrag, zoals groepsdruk, gebrekkige impulscontrole en emoties, zoals boosheid. - Jongere kan voorbeelden van respectvol en veilig online gedrag benoemen. - Jongere kan respectvol en veilig online gedrag laten zien. - Jongere kan de gevolgen voor de ander benoemen bij het overschrijden van online grenzen. - Jongere kan de gevolgen voor zichzelf benoemen bij het overschrijden van online grenzen. - Jongere kan op adequate wijze excuus aanbieden

	<p><i>Optioneel</i> Extra gesprek (1u)</p> <p><i>Optioneel:</i> Herstelgesprek of excuusgesprek (1 tot 2 u)</p> <p>Oudergesprek (1 u)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Halt-medewerker bespreekt leeropdracht 3 en eventueel leeropdracht Omgaan met boosheid of emoties en oefent ander gedrag o.a. aan de hand van een rollenspel (25-30 min per opdracht). - Vorbereidend gesprek met jongere (30 min)/ slachtoffer (30 min) Uitvoering herstel/excuusgesprek (1-2u): Jongere heeft excuus aangeboden aan slachtoffer of indirect betrokkene. - Halt-medewerker voert gesprek met ouder(s). 	<p>voor het overschrijden van online grenzen.</p> <p>Zie subdoelen bij vervolgesprek.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jongere kan op adequate wijze excuus aanbieden voor het overschrijden van online grenzen. - Ouders weten hoe zij het gesprek aan kunnen gaan met hun kind over veilig en respectvol online seksueel gedrag. - Ouders weten hoe zij met hun kind afspraken kunnen maken over veilig en respectvol online seksueel gedrag.
3. Afronding en toekomst	Eindgesprek (1 u)	<ul style="list-style-type: none"> - Bespreken leeropdracht 3 + oefenen (25 min). - Terugblik oudergesprek/eventueel excuus/herstelgesprek (10 min). - Vastleggen afspraken voor de toekomst (15 min). - Evaluatie interventie (10 min). 	Zie subdoelen bij werken aan leerdoelen (2).
Totaal aantal uren jongere	11 uur minimaal tot max 20 uur afhankelijk van inzet optionele leeropdracht, extra gesprek(ken) en excuus-/herstelgesprek.		
Tijdsinvestering ouders	4 uur tot 5 uur afhankelijk van inzet excuus-/herstelgesprek.		
Totaal aantal uren Halt-medewerker	7 uur minimaal tot 15 uur Afhankelijk van inzet extra gesprek(ken) en excuus-/herstelgesprek.		

Inhoud van de interventie

Deelname

Aanmelding van jongeren gebeurt via verwijzers, primair de politie en met toestemming van de Officier van Justitie. De Raad voor de Kinderbescherming adviseert de Officier van Justitie over de meest passende afdoening voor de minderjarige. Dit gebeurt op de ZSM-tafel, in nauw overleg met de andere aanwezige ketenpartners, zo ook Slachtofferhulp Nederland en ook Halt. Voor verwijzers is een [toeleidingshandleiding](#)¹¹ ontwikkeld ter ondersteuning bij het verwijzen van jongeren.

Programma

De interventie wordt op maat aangeboden en sluit aan bij de specifieke kenmerken van de jongere, zoals leerstijl en leervermogen. Om de doelen van de interventie te behalen, maakt de jongere minimaal drie en maximaal vier leeropdrachten thuis. Interactieve filmpjes en rollenspel vormen de kernelementen, die gekoppeld zijn aan de leeropdrachten. Ook maakt de jongere altijd een excuusopdracht en worden ouders uitgenodigd voor een oudergesprek. De Halt-medewerker bespreekt alle opdrachten samen met de jongere in een aantal gesprekken. Wanneer wordt voldaan aan de criteria van het uitvoeren van een gesprek met het slachtoffer (zie handleiding), worden deze activiteiten ook ingezet.

Fase 1: Start

In deze fase wordt informatie verzameld en worden persoonlijke leerdoelen voor de jongere (in de taal van de jongere) geformuleerd die afgestemd zijn op de subdoelen van de interventie. In een telefonisch voorgesprek met de Halt-medewerker worden jongeren en ouders geïnformeerd over wat er van hen wordt verwacht en of zij akkoord gaan met de Halt-verwijzing. Vervolgens wordt de jongere samen met zijn ouders uitgenodigd voor het startgesprek. In geval dat er een slachtoffer bekend is, zoekt de Halt-medewerker in afstemming met Slachtofferhulp Nederland (SHN) contact met het slachtoffer om wensen te inventariseren voor de wijze van excuus aanbieden door de jeugdige dader en eventuele schadevergoeding.

Startgesprek

In het startgesprek met de jongere en zijn ouders bespreekt de Halt-medewerker het doel, de inhoud en het verloop van de interventie. Daarnaast worden aan de hand van het Halt-signaleringsinstrument (Halt-SI) en de Checklist Sexting de aanwezige dynamische risicofactoren en psychosociale problematiek bij de jongere geïnventariseerd. Voor jongeren van 14 tot 18 jaar met VMBO-T opleiding of lager of MBO-3 niveau en lager, wordt de SCIL ingezet ter signalering van vermoeden LVB. Indien het gesprek en uitkomsten van ingezet instrumentarium hiertoe aanleiding geven, wordt de jongere en/of ouders doorverwezen naar passende hulp. Ouders worden uitgenodigd en gemotiveerd voor het oudergesprek. De Halt-medewerker benadrukt de belangrijke rol van de ouders bij het ondersteunen van hun kind en het gezamenlijke startpunt: voorkomen dat het nogmaals gebeurt.

Ouders verlaten de ruimte en de Halt-medewerker bespreekt met de jongere zijn delict, zodat de jongere vrijuit kan praten over wat er gebeurd is en waarom. Dit gebeurt via het 3G-gesprek: gebeurtenis, gedrag en gevolgen, waarbij inzicht wordt verkregen in hoeverre de jongere verantwoordelijkheid neemt voor zijn gedrag en zich bewust is van mogelijke oorzaken. Op basis van de verzamelde informatie worden leerdoelen geformuleerd en de intensiteit (het aantal gesprekken en leeropdrachten) en onderdelen van de interventie worden bepaald (vorm van excuus en inzet leeropdrachten). De jongere krijgt uitleg over de leeropdrachten die hij moet maken voor het volgende gesprek. Daarnaast krijgt hij ter voorbereiding op het bieden van excuus aan het slachtoffer, een excuusopdracht mee. Het gesprek eindigt met het vastleggen van de concrete afspraken en doelen.

Fase 2: Werken aan leerdoelen

In deze fase staat het werken aan leerdoelen centraal. Dit gebeurt door inzet van drie vaste leeropdrachten, één optionele leeropdracht, een vervolgggesprek(ken), en het aanbieden van excuus. Daarnaast vindt er een oudergesprek plaats.

Vervolgggesprek

¹¹ <https://www.halt.nl/storage/uploads/4f3ca4eb-7a79-4edf-82f5-a7b83e672a24/Toeleidingshandleiding-sexting.pdf>

In het vervolgggesprek bespreekt de Halt-medewerker samen met de jongere de gemaakte opdrachten; namelijk leeropdracht 1 “Online regels en respect”, leeropdracht 2 “Gevolgen” en de excuusopdracht. Aan de hand van de persoonlijke leerdoelen wordt dieper ingegaan op onderdelen uit de opdrachten. Opvattingen die leiden tot misverstanden (grensoverschrijdend gedrag) worden geëxpliciteerd en op basis van nieuw inzicht bijgesteld. De Halt-medewerker checkt aan de hand van de gemaakte leeropdrachten, zoals het door de jongere gemaakte ‘Spiekbriefje met tips’, of de jongere voldoende inzicht heeft verkregen in wat wel en niet online mag en welke tips voor deze jongere extra belangrijk zijn in relatie tot het delictgedrag. Ook wordt nagegaan of de jongere voldoende inzicht heeft verkregen in (mogelijke) gevolgen voor zichzelf en het slachtoffer. Voor jongeren met een beperkt leervermogen worden de leeropdrachten samen gemaakt tijdens het vervolgggesprek. De Halt-medewerker laat de jongere de voor hem belangrijke regels en tips benoemen voor respectvol online seksueel gedrag en geeft hierbij feedback. De Halt-medewerker checkt in hoeverre de persoonlijke leerdoelen van de jongere zijn behaald en geeft uitleg over de volgende leeropdracht(en) die de jongere moet maken.

Extra gesprek(ken)

Bij jongeren met een (vermoeden) van een LVB, veel psychosociale problemen en/of veel dynamische risicofactoren (zie keuzeschema 1.3) wordt een extra gesprek ingezet voor ondersteuning om de leerdoelen van de jongere te behalen.

In het extra gesprek wordt leeropdracht 3 “Jezelf zijn” besproken en indien van toepassing één van de twee optionele leeropdrachten “Omgaan met emoties” of “Omgaan met boosheid”. In andere gevallen wordt leeropdracht 3 besproken in het eindgesprek (zie eindgesprek). De Halt-medewerker gaat na of de jongere positieve gedragskeuzes heeft gemaakt in voor hem risicovolle situaties. De jongere heeft hiermee onder andere geoefend aan de hand van een interactief filmpje. Met de optionele opdrachten wordt dieper ingegaan op het herkennen van en omgaan met emoties of boosheid in het bijzonder. De Halt-medewerker geeft feedback en/of oefent samen met de jongere een concrete situatie in een kort rollenspel en/of aan de hand van beeldmateriaal.

Wanneer bij een jongere, vanwege veel psychosociale problematiek, is geconstateerd dat doorverwijzing naar hulpverlening gewenst is, wordt ook een extra gesprek ingepland. De Halt-medewerker bespreekt de gesignaleerde zorgbehoeften met de jongere en ouders en de noodzaak en behoefte aan hulpverlening. Indien mogelijk (en indien al contact gelegd is met een zorgaanbieder) nodigt de Halt-medewerker de betreffende hulpverlener uit om deel te nemen aan het gesprek ten behoeve van een warme overdracht.

Leeropdrachten

De jongere maakt drie vaste leeropdrachten, een excuusopdracht en eventueel een aanvullende leeropdracht. Een optionele opdracht wordt alleen ingezet, wanneer een midden tot hoog algemeen dynamisch recidiverisico is vastgesteld en wanneer de jongere hoog scoort binnen de twee risicodomeinen ‘attitude’ en ‘vaardigheden’ van het Halt-SI. Om de juiste afstemming tussen het lage risicoprofiel van de doelgroep en de intensiteit van de interventie te behouden, wordt er maximaal één optionele opdracht ingezet. Indien de jongere binnen beide risicodomeinen hoog scoort dan bepaalt de Halt-medewerker mede op basis van de delictbespreking welke factor de grootste rol speelt bij (herhaling van) het delictgedrag.

Keuzeschema optionele leeropdracht:

1. In geval antwoordscore Halt SI: jongere accepteert niet of nauwelijks zijn verantwoordelijkheid t.a.v. antisociaal gedrag.	Inzet leeropdracht ‘omgaan met boosheid’
2. In geval antwoordscore Halt SI: jongere laat zeer impulsief gedrag zien.	Inzet leeropdracht ‘omgaan met emoties’

- *Leeropdracht 1. Online regels en respect*

Leeropdracht 1 gaat over online regels en hoe je (veilig en respectvol) met elkaar omgaat en niet over de grens van een ander gaat. De jongere neemt een interview af met zijn ouders over online mediagebruik en regels en afspraken thuis rond online gedrag. Aan de hand van een quiz en filmpje leert hij situaties herkennen van online omgaan met elkaar die niet oké (grensoverschrijdend) zijn en waar sociale druk en emoties meespelen. De jongere wordt hierbij aangemoedigd te reflecteren op wat hij zelf heeft meegemaakt en wat hij toen voelde en deed. Hij krijgt hierbij tips om online flirten veilig te houden via

sense.info¹². Tot slot leert de jongere via de ‘Wet Weetjes’ over online regels in de wet en maakt een ‘spiekbrieftje’ van voor hem belangrijke tips voor het respecteren van (wettelijke en persoonlijke) grenzen.

- *Leeropdracht 2. Gevolgen*

In leeropdracht 2 staat het reflecteren op de gevolgen van het online seksueel grensoverschrijdende gedrag centraal. Door stil te staan bij de gevolgen van zijn grensoverschrijdende gedrag, wordt de jongere zich ervan bewust dat er meer (lange termijn) nadelen dan (korte termijn) voordelen aan zijn gedrag zitten. Met een foto- en filmopdracht oefent de jongere zich te verplaatsen in gevoelens en motieven van de ander - het slachtoffer - en de rol (reacties) van de omgeving hierbij. Ter voorbereiding op de excuusopdracht maakt de jongere een presentatie over de gevolgen van zijn gedrag (en hoe hij er voor gaat zorgen dat het niet nog eens gebeurt) in de vorm van een filmpje, rap, gedicht, vlog of mindmap. De jongere presenteert zijn uitgewerkte presentatie in het gesprek met de Halt-medewerker.

- *Leeropdracht 3 ‘Jezelf zijn’*

Leeropdracht 3 gaat over het herkennen en omgaan met risicovolle situaties in sociale interacties (via online sociale media), zoals groepsdruk en emoties, en hoe je hierop adequaat kunt reageren. Hierbij is ook aandacht voor het versterken van een positief zelfbeeld van de jongere, zodat hij weerbaarder is om zichzelf te kunnen blijven in lastige situaties. Dit gebeurt onder andere door de jongere enkele positieve eigenschappen van zichzelf te laten benoemen (offline profiel) en anderen te interviewen over wat zij bijzonder en leuk aan haar/hem vinden. De jongere vergelijkt wat hij heeft opgeschreven over zijn online sociale media profiel met zijn offline profiel, waardoor hij zich ervan bewust wordt dat een online profiel niet altijd overeenkomt met de werkelijkheid. Aan de hand van onder andere een *serious game* (*Can you fix it?*¹³) oefent de jongere positieve gedragsalternatieven in het adequaat omgaan met groepsdruk en emoties. De jongere reflecteert hierbij aan voor hem/haar risicovolle situatie(s) en leert een aantal praktische tips (positieve) gedragsalternatieven om zich weerbaar op te stellen en zichzelf te blijven in lastige situaties. In het (extra) gesprek oefent de jongere met het laten zien van de positieve gedragsalternatieven aan de hand van tips en een concrete situatie (modeling/rollenspel).

- *Optionele leeropdrachten ‘Omgaan met emoties’ en ‘omgaan met boosheid’*

Het doel van deze leeropdrachten is meer inzicht te krijgen in het omgaan met emoties (in brede zin) of boosheid (in het bijzonder) en het herkennen van moeilijke sociale situaties. De jongere denkt na over de betekenis van het probleem en zijn emoties. Vervolgens gaat de opdracht in op *herkenning* van het probleem bij een ander en zichzelf en *inzicht* krijgen in moeilijke situaties door middel van stellingen en schaalvragen. Daarna *reflecteert* de jongere op de gevolgen van zijn gedrag en de omgang met het probleem in toekomstige situaties, oftewel de jongere *inventariseert* verschillende gedragsalternatieven. Door het bekijken van een animatiefilm leert de jongere te begrijpen en kan signaleren dat zij/hij een andere keus kan maken in situaties van boosheid, spanning of frustratie. Tenslotte past de jongere de aangeleerde gedragsalternatieven toe; tijdens een extra gesprek wordt aan de hand van modeling en een rollenspel geoefend met het laten zien van adequate reacties en gedragsalternatieven in een concrete situatie (zie ook leeropdracht 3).

Excuus aan het slachtoffer (voorbereidend gesprek en excuus- of herstelgesprek)

Een belangrijk onderdeel bij Halt is het bieden van excuus aan het slachtoffer. Dit gebeurt altijd in afstemming met de wens van het slachtoffer. Indien het slachtoffer hiervoor openstaat, kan er een herstelgesprek plaatsvinden tussen slachtoffer en de jongere. Hiervoor gelden specifieke criteria (zie handleiding), zodat het slachtoffer niet opnieuw slachtoffer wordt. Dit gesprek wordt goed voorbereid met de jongere als ook het slachtoffer. De voorbereiding met de jongere geschiedt in een apart gesprek en gebeurt aan de hand van rollenspel. Het rollenspel wordt uitgevoerd aan de hand van instructies bij het oefenen en het voorbeeldgedrag van de Halt-medewerker (zie handleiding).

Ook het slachtoffer, wordt indien mogelijk middels een apart *face-to-face* gesprek voorbereid op het herstelgesprek. Tijdens dit gesprek wordt het slachtoffer geïnformeerd over de procedure, er wordt

¹² Sense.info is een landelijke seksuele voorlichtingssite met betrouwbare seksualiteitsinformatie- en hulpverlening voor jongeren die informatie willen of vragen hebben over relaties en seksualiteit (Erkend als Goed onderbouwd. NJi 2016).

¹³ *Can you fix it?* is een goed onderbouwde interventie (NJi, 2016) die vooral gebruikt maakt van methodieken rondom model-leren.

besproken hoe het slachtoffer aankijkt tegen het gesprek en eventuele wensen over de locatie van het gesprek e.d. Indien niet wordt voldaan aan de criteria van een herstelgesprek en/of de jongere / slachtoffer is/zijn niet in staat / staan niet open voor het voeren van een gesprek, dan wordt gekeken of de jongere aan een vervangend persoon (bijvoorbeeld ouders) excuus kan aanbieden middels een excuusgesprek. In alle gevallen maakt de jongere een excuusopdracht (bijvoorbeeld een brief). Naast excuus aanbieden, kan ook (im)materiele schadevergoeding richting het slachtoffer onderdeel uitmaken van de interventie.

Oudergesprek

Het oudergesprek is een vast onderdeel van de interventie. Met de inzet van motiverende gesprekstechnieken motiveert en activeert de Halt-medewerker ouders om deel te nemen aan de interventie. Ouders krijgen vanaf het begin een actieve rol in de ondersteuning van de jongeren bij het doorlopen van de interventie; zij denken mee bij het opstellen van leerdoelen, worden betrokken bij de eerste leeropdracht en het voorbereiden van het excuusgesprek. Door ouders actief te betrekken bij de leerdoelen creëert de medewerker meer draagvlak voor deelname aan de interventie. Het oudergesprek vindt plaats tussen het eerste vervollgesprek en het eindgesprek en is alleen met ouders. Om ouders te motiveren voor het oudergesprek, gaat de interventie uit van de sterke kanten van ouders (*empowerment*). In het oudergesprek staan twee onderwerpen centraal:

1. Hoe kun je als ouder je kind ondersteunen om veilig, respectvol online seksueel gedrag te laten zien?
2. Welke regels en afspraken moet ik hiervoor maken met mijn kind?

Ouders krijgen informatie over gezond online seksueel gedrag. De Halt-medewerker geeft tips en handvatten over hoe ze het gesprek kunnen aangaan met hun kind over veilig, respectvol online gedrag en het begrenzen van risicogedrag. Ouders worden gemotiveerd concrete afspraken hierover te maken samen met hun kind. De meest werkzame afspraken voor deze jongere worden geformuleerd op een flap-over, die ouders mee kunnen nemen. Ook ontvangen zij de hand-out “Veilig online” met belangrijke gesprekstips en verwijzingen naar informatieve websites. Bij sommige ouders kan bij aanvang van de interventie sprake zijn van emoties en/of weerstand, omdat sexting-zaken vaak gevoelig liggen en ouders soms ook (deels) schuld leggen bij het slachtoffer. De Halt-medewerker maakt gebruik van technieken van motiverende gespreksvoering, toont begrip voor de situatie (impact) en legt de nadruk op het gezamenlijke doel en focus van het gesprek: zorgen dat het kind geen online seksueel grensoverschrijdend gedrag meer laat zien.

Als de mogelijkheden om ouders te betrekken beperkt zijn (taal, afwezigheid) dan onderzoekt de Halt-medewerker of een ander betrokken persoon in het netwerk een ondersteunende rol kan bieden, bijvoorbeeld een mentor op school of JIM (Jouw Ingebrachte Mentor).

Fase 3: Evaluatie en toekomst

In deze fase staat de evaluatie van de interventie en het behalen van de leerdoelen van de jongere centraal. Dit vindt plaats in het eindgesprek.

Eindgesprek

Het eindgesprek is met de jongere en ouders. De Halt-medewerker bespreekt eerst de laatste leeropdracht 3, “Jezelf zijn” met de jongere apart (tenzij dit al besproken is tijdens het extra gesprek).

Vervolgens evalueert de Halt-medewerker met de jongere en ouder(s) in hoeverre de leerdoelen en afspraken zijn behaald. De Halt-medewerker herhaalt met de jongere welke tips en afspraken helpend zijn voor de toekomst om herhaling van het gedrag te voorkomen. De afspraken worden vastgelegd in het ‘afsprakenformulier’. Ouders krijgen het advies hun steunende rol voort te zetten na de interventie. Indien blijkt dat extra ondersteuning of hulpverlening nodig is, kan de Halt-medewerker doorverwijzen naar hulpverlening, eventueel met een warme overdracht. De Halt-medewerker vraagt jongere en ouders hoe zij de interventie en het contact met hem of haar hebben ervaren en wijst hen op het evaluatieformulier dat zij per mail ontvangen. De Halt-medewerker sluit de interventie positief af indien de jongere heeft gewerkt aan zijn leerdoelen en zijn afspraken is nagekomen. De Halt-medewerker draagt na afloop zorg voor een schriftelijke terugkoppeling aan de verwijzer.

Jongeren met een lichte verstandelijke beperking

De opdrachten in het programma zijn ontwikkeld op vmbo-niveau, omdat dit het gemiddelde niveau van de doelgroep is (Sondorp e.a., 2019). De vragen van de opdrachten zijn eenvoudig en duidelijk geformuleerd. Bij

jongeren die instromen met een beperkt leervermogen, zoals een vermoeden van een LVB, wordt minstens één extra gesprek of twee extra gesprekken van wat kortere duur ingepland, om samen de leeropdrachten te maken en extra te oefenen. De Halt-medewerker maakt in het gesprek met jongeren met een LVB vooral gebruik van technieken van motiverende gespreksvoering, beeldmateriaal, concrete voorbeelden en modeling. Met pictogrammen worden instructies gevisualiseerd.

Om de gewenste gedragsverandering bij jongeren met een LVB te bereiken en ook vast te houden, wordt het netwerk van de jongere betrokken gedurende de interventie. Dit kan, naast ouders, een steunend persoon in het netwerk zijn, of reeds betrokken hulpverlening. Tijdens de interventie wordt aan de jongere gevraagd bij wie hij terecht kan als hij vragen heeft of hulp nodig heeft. Deze persoon, een mentor (of JIM) of een andere familielid, wordt betrokken bij het maken van afspraken voor na de interventie. Wanneer de jongere intensievere begeleiding nodig heeft om herhaling van het gedrag te voorkomen, wordt de jongere verwezen naar hulpverlening.

Hoewel de opdrachten en middelen van de interventie zijn ontwikkeld voor jongeren met een lager cognitief niveau is de interventie ook geschikt voor jongeren met een hoger cognitief niveau. De kernelementen van de interventie, zoals de leeropdrachten, zijn hetzelfde voor alle jongeren. Het niveau van de communicatie, gespreksvoering en mate van uitleg en doorspreken van de opdrachten wordt afgestemd op het cognitieve niveau van de jongeren (conform het responsiviteitsprincipe).

2. Uitvoering

Materialen

Voor de uitvoering van de interventie is een programmahandleiding (van Diessen, de Vries, Jonker, & Reijmers, 2020) beschikbaar met daarin de onderbouwing van de interventie en een uitgebreide beschrijving van de verschillende onderdelen van de interventie. Na afloop vullen de jongere en zijn ouders een evaluatieformulier in, waarop zij kunnen aangeven wat ze van de interventie vonden. De Halt-medewerker ontvangt voor de uitvoering van de interventie onderstaande aanvullende documentatie:

1. Programmahandleiding
2. Checklist sexting
3. Halt-Signaleringsinstrument
4. SCIL
5. Feedbackformulieren leeropdrachten
6. Leeropdracht 1 Online regels en respect + Vragenlijst interview met je ouders
7. Leeropdracht 2 Gevolgen
8. Leeropdracht 3 Jezelf zijn jongens
9. Leeropdracht 3 Jezelf zijn meiden
10. Leeropdracht omgaan met emoties
11. Leeropdracht omgaan met boosheid
12. Hand-out voor ouders: 'Veilig en respectvol online (seksueel) gedrag'; hoe kun je als ouder je kind hierin de juiste begeleiding geven?
13. Hand-out Halt-medewerker: In gesprek met jongeren met een licht verstandelijke beperking
14. Hand-out Halt-medewerker: Dubbele moraal
15. Hand-out Halt-medewerker: Werken met (LVB)-ouders: van weerstand naar werkstand
16. Afsprakenformulier voor de toekomst: veilig en respectvol online
17. Excuusopdracht
18. Herstelopdracht
19. Evaluatieformulier
20. Werkproces JIM-aanpak

De Halt-medewerkers dienen de Checklist Sexting en het evaluatieformulier te retourneren naar het landelijk kantoor van Halt in kader van programmatrouw werken en onderzoek.

Voor verwijzers is een toelidingshandleiding beschikbaar ter ondersteuning bij de verwijzing van jongeren.

Locatie en type organisatie

De interventie wordt op kantoor van Stichting Halt uitgevoerd in heel Nederland door Halt-medewerkers die door Rutgers geschoold zijn. De gesprekken vinden plaats op een locatie in de woonomgeving van de jongere (max. 60 min reistijd); dit kan zijn op een kantoor van Halt, maar soms ook op een politiebureau waar Halt een ruimte tot beschikking heeft, of een ruimte van andere partners, zoals in een CJG (centrum voor jeugd en gezin). De locatie van het herstelgesprek gaat altijd in overleg met de deelnemers.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

De interventie wordt uitgevoerd door Halt-medewerkers met de volgende vereisten met betrekking tot opleiding en competenties:

- Hbo-opgeleide professionals met ervaring en expertise op het terrein van coaching van jongeren, gericht op bewustwording van gedrag en gedragsbeïnvloeding;
- SKJ-gecertificeerd;
- getraind in motiverende gesprekstechnieken voor de reguliere Halt-interventie, welke zij ook inzetten tijdens deze interventie;
- getraind in het begeleiden van jongeren bij het aanbieden van excuses aan slachtoffers.

Om de interventie uit te kunnen voeren zoals beschreven en bedoeld, zijn de Halt-medewerkers verplicht om een eendaagse opleiding te volgen, gevolgd door een jaarlijkse terugkomdagdeel. Deze opleiding wordt

gegeven door Rutgers, kenniscentrum seksualiteit, in samenwerking met Halt. De doelen van de training zijn als volgt:

Thema veilig en respectvol online seksueel gedrag:

- deelnemers hebben kennis van veilig en respectvol online seksueel gedrag en grensoverschrijdend gedrag.

Programma interventie: Respect online:

- deelnemers kennen het programma, de leeropdrachten en de doelen die het programma beoogt;
- deelnemers hebben kennis van belangrijke aandachtspunten in de leeropdrachten die met de jongere besproken kunnen worden;
- deelnemers kennen de aandachtspunten bij signalering van zorg en het bieden van een extra gesprek.

Werken met jongeren en ouders:

- deelnemers hebben handvatten om met jongeren en ouders in gesprek te gaan over veilig en respectvol online seksueel gedrag.

Kwaliteitsbewaking

De interventie wordt uitgevoerd door getraind personeel en er wordt toezicht gehouden op de programma-integriteit en de kwaliteit van de uitvoering. Op de volgende manieren wordt de kwaliteit geborgd:

1. De Halt-medewerkers voldoen aan de gestelde opleidingseisen.
2. De Halt-medewerkers volgen een algemene basisopleiding waarin o.a. aandacht wordt besteed aan de interventie Respect Online.
3. Er is een vraagbaak (de regionale vakspecialisten) te allen tijde beschikbaar voor vragen als ook de beleidsadviseur die dit thema in portefeuille heeft.
4. De Halt-medewerker neemt deel aan een jaarlijkse terugkomdag (bijscholing) waarbij aandacht is voor programmatrouw werken, relevante ontwikkelingen op dit thema en casuïstiebespreking.
5. De Halt-medewerkers nemen deel aan terugkerende supervisie (1 keer in de 6 weken) als vast onderdeel van het reguliere Halt-werk.
6. Halt-medewerkers registreren in het registratiesysteem van Halt welke afspraken zij met de jongere maken en wanneer. Het registratiesysteem maakt het mogelijk om de voortgang te monitoren en inzicht te geven in welke onderdelen worden uitgevoerd en binnen welke tijd.
7. De Halt-medewerker voert tenminste één keer per jaar de interventie Respect Online uit.
8. De interventie wordt alleen gegeven aan jongeren die voldoen aan de inclusiecriteria.

Trainingslicentie

Alleen Halt-medewerkers die geschoold zijn door opleiders van Rutgers en Halt voeren Respect Online uit. Jaarlijks vindt er één dagdeel bijscholing plaats voor gecertificeerde Halt-medewerkers. Daarnaast kunnen Halt-medewerkers supervisie en consultatie aanvragen bij Rutgers.

Monitoren

De Halt-interventie wordt gemonitord met behulp van gestandaardiseerde vragenlijsten.

- De Halt-medewerker vult in de startbijeenkomst een checklist in om kenmerken van de jongeren te beoordelen en om te meten in hoeverre de leerdoelen worden bereikt.
- De jongere en zijn ouders vullen na afloop van de interventie een evaluatieformulier in.

Randvoorwaarden

Voor een goede uitvoering van de interventie zijn de volgende zaken belangrijk:

- Bereidheid om aangifte te doen door het slachtoffer, politie en eventueel scholen.
- Bereidheid en kennis van politie als het gaat om hun interne werkwijze in geval van ongewenste sexting, seksuele beledigingen pesterijen etc. (leidraad sexting politie/ OM¹⁴).
- De verwijzer heeft een relevante rapportage opgemaakt- met kort sociaal verhoor en verklaring aangever- over de jongere en het gepleegde feit en bespreekt dit met het OM opdat de verwijzing naar Halt kan plaatsvinden en Halt de zaak kan oppakken.

¹⁴ Zie publieksversie: <https://www.om.nl/documenten/publicaties/jeugd/spiegels-en-vensters/map/pubers-in-beeld-sexting>

- De Halt-medewerker legt contact met Slachtofferhulp Nederland als het gaat om afstemming wensen van het slachtoffer in het kader van excuus aanbieden en eventuele schadevergoeding.
- Er is een ruimte beschikbaar waar de gesprekken met jongeren en ouders op passende wijze kunnen plaatsvinden, rekening houdend met veiligheid & privacy.
- De Halt-medewerker checkt of er voldoende ruimte is om te oefenen, een flapover, tafel en stoelen.

Implementatie

Bij de implementatie van de interventie binnen Stichting Halt zijn er meerdere professionals per team getraind, zodat er sprake is van een landelijke dekking. De interventie kan opgepakt en uitgevoerd worden door professionals werkzaam in het woongebied van de jongere. Naast het opleiden van de collega's intern, is er veel aandacht besteed aan het informeren en betrekken van relevante ketenpartners, o.a. door:

- Ontwikkeling factsheet over de interventie (doel, doelgroep en werkwijze) en specifieke toeleidingshandleiding voor verwijzers.
- Bij start landelijke implementatie interventie is voorlichting gegeven in landelijke en regionale overleggen met onder andere politie, OM, Raad voor de Kinderbescherming en Slachtofferhulp Nederland.
- Regionale overleggen / voorlichtingen in de basisteams van politie.
- Aandacht in landelijke en regionale media over de interventie (doorlopend).

Als het gaat om verdere borging en implementatie van de interventie, is er structureel aandacht voor bijscholing en supervisie en wordt de interventie en aanpak regelmatig geagendeerd in de overleggen met onder andere politie, OM, maar ook binnen scholen.

Kosten

Personele en indirecte kosten Per traject (voorbereiding, gespreksvoering, administratie, eventuele doorverwijzing, € 86,30 per uur, waarvan €33,64 voor indirecte kosten zoals ruimtehuur en productontwikkeling. Prijs per traject afhankelijk van aantal gesprekken in totaal, min. 4 gesprekken, max. 8).	Min. € 939,22- Max. €1284,42
Materiële kosten <ul style="list-style-type: none"> - Kosten opleiding (1-daagse training) bedragen per persoon: €160 - Kosten jaarlijkse bijscholing (1 dagdeel) bedragen per persoon: €70 	

3. Onderbouwing

Probleem

Seksueel gedrag vindt steeds vaker ook online plaats: online flirten en daten, chatten over seks of via sexting. Sexting betekent het online naar elkaar uitwisselen van seksueel getint beeldmateriaal of tekstberichten. Dit gedrag kan onderdeel zijn van de gezonde seksuele ontwikkeling en experimenteergedrag van jongeren, indien het vrijwillig, in een gelijkwaardige relatie en met wederzijdse instemming plaatsvindt (Jonker, Berlo, & Van Haastrecht, 2017). Uit het recente onderzoek *Seks onder je 25e* blijkt dat één op de acht Nederlandse jongeren van 12-25 jaar het afgelopen half jaar een naaktfoto of seksfilmpje van zichzelf aan iemand heeft gestuurd (De Graaf, Van den Borne, Nikkelen, Twisk, & Meijer, 2017). In 2012 was dit ongeveer één op de twintig (De Graaf, Kruijer, Van Acker, Meijer; 2012). Het zien van beelden van anderen komt nog vaker voor dan het versturen ervan: 29% van de jongens en 19% van de meisjes heeft in het afgelopen half jaar een naaktfoto of seksfilmpje van een bekende gezien (De Graaf e.a., 2017). Een internationale meta-analyse naar sexting onder jongeren tot 18 jaar in met name Amerika en Europa laat vergelijkbare cijfers zien: gemiddeld heeft 15% wel eens een sext (seksueel getint bericht, foto of filmpje) verstuurd en heeft 27% wel eens een sext ontvangen (Madigan, Ly, Rash, Van Ouytsel & Temple, 2018).

Wanneer seksueel getinte berichten, foto's en filmpjes zonder instemming van de afgebeelde persoon worden vervaardigd en/of verspreid, spreken we van ongewenste sexting (Hasebrink, Görzig, Haddon, Kalmus, & Livingstone, 2011) en is er sprake van online seksueel grensoverschrijdend gedrag. Uit *Seks onder je 25^e* blijkt dat 14% van de meisjes en 6% van de jongens van 12-25 jaar in het afgelopen half jaar een negatieve ervaring had met sexting (De Graaf e.a., 2017). Een internationale meta-analyse laat zien dat gemiddeld 12% van de jongeren tot 18 jaar wel eens *zonder toestemming* een sext heeft doorgestuurd en dat 8% heeft meegemaakt dat een ander *zonder toestemming* hun sext doorstuurde (Madigan e.a., 2018). Een andere recente internationale meta-analyse laat prevalentiecijfers zien van 2 tot 32% voor slachtofferschap en van 3 tot 24% voor plegerschap van ongewenste sexting (Walker & Sleath, 2017). Politie en Openbaar Ministerie in Nederland zien de laatste tijd steeds meer 'meldingen van of over minderjarigen van wie seksueel getint beeldmateriaal is vervaardigd of verspreid en waarbij ook de maker, de verspreider en uiteindelijke bezitter vaak minderjarig zijn' (Landelijk Expertisecentrum Kinderporno en Kindersekstoerisme, 2017). Online seksueel grensoverschrijdend gedrag kan ook plaatsvinden in een bredere context van digitaal pesten, waarin bijvoorbeeld seksueel getinte berichten en/of intieme beelden worden verspreid (of op een nepprofiel geplaatst) om iemand te pesten of kwetsen (Nederlands Jeugdinstituut, 2017).

De gevolgen voor slachtoffers van het meemaken van online seksueel grensoverschrijdend gedrag kunnen net zo ernstig zijn als bij fysiek grensoverschrijdend gedrag. Het kan psychische, fysieke en economische gevolgen hebben (Gassó, Mueller-Johnson, & Montiel, 2020; Römkens, Mejdoubi & De Jong, 2017). Slachtoffers hebben daarnaast een aanzienlijke kans op revictimisatie (Walker, Freud, Ellis, Fraine, & Wilson, 2019). Voor plegers geldt dat ze met een veroordeling mogelijk niet in aanmerking komen voor een Verklaring Omtrent Gedrag wanneer ze aan het werk willen of stage willen lopen, terwijl het hebben van werk een beschermende factor is voor het plegen van (seksueel) grensoverschrijdend gedrag (Van den Berg, Bijleveld, & Hendriks, 2015).

De wijze waarop online seksueel grensoverschrijdend gedrag tot stand komt varieert van onbewust of onbekwaam handelen tot bewust handelen, bijvoorbeeld uit wraak, soms met dwang, geweld en chantage. Strafrechtelijke vervolging van jongeren bij lichte vormen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag is niet altijd passend of wenselijk. In Amerikaans onderzoek waarin justitiële zaken omtrent sexting met elkaar werden vergeleken, werd gevonden dat sexting in iets meer dan de helft van de zaken plaatsvond zonder intentie om iemand kwaad te doen, maar dat het bijvoorbeeld gebeurde als grap (Wolak, Finkelhor & Mitchell, 2012). In Nederland bleek na Kamervragen (Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2016) dat er nog geen passend aanbod was voor jongeren die lichte vormen van grensoverschrijdend gedrag, waaronder ongewenste sexting, hadden vertoond. Dit was aanleiding voor Halt en Rutgers om in samenspraak met het ministerie van Veiligheid en Justitie, politie en Openbaar Ministerie zorg te dragen voor de ontwikkeling van de interventie Respect Online. De buitenstrafrechtelijke interventie biedt jongeren bij lichte vormen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag een kans om te leren van hun fouten en deze zo mogelijk recht te zetten, terwijl ze een strafblad voorkomen.

Oorzaken

Zowel uit de literatuur als uit onderzoek naar jongeren die naar Halt worden doorverwezen vanwege lichte vormen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag blijkt dat er diverse factoren aan te wijzen zijn die van invloed zijn op het plegen van dergelijk gedrag (Halt, 2017; Naezer & Van Oosterhout, 2019; Sondorp, Torregrosa, Höing, & Te Mebel, 2019; Wissink, Spanjaard, & Stams, 2020; Zebel, De Vries, Giebels, Kuttschreuter, & Stol, 2013). De factoren zijn in te delen in beïnvloedbare (dynamische) en niet-beïnvloedbare (statische) factoren. Vaak beïnvloeden deze elkaar, mede doordat online seksueel gedrag veelal niet geïsoleerd plaatsvindt, maar binnen een sociale situatie waarin relaties en seksualiteit een belangrijke rol spelen in het maken en verbreken van vriendschappen (Krebbekx, 2018).

Dynamische factoren:

- **Psychosociale factoren.** Jongeren die ongewenst naaktbeelden verspreiden hebben significant meer angstige en depressieve gevoelens dan niet-plegers, en zijn ook vaker slachtoffer geweest van online ongewenst gedrag gepleegd door anderen. Jongeren die gepest worden en/of zich buitengesloten voelen, zouden er ontvankelijk voor zijn om de reputatie van anderen (vooral de populaire jongeren) omlaag te halen en daardoor zelf erkenning te krijgen (Wissink, Spanjaard & Stams, 2020).
- **Groepsdruk- en processen** spelen een rol in het vertonen van online grensoverschrijdend gedrag. Druk van vrienden wordt door jongeren genoemd als reden om een naaktfoto te verspreiden (Lee, Crofts, McGovern, & Milivojevic, 2015). Naarmate jongeren meer druk van vrienden rapporteren om aan (ongewenste) sexting te doen, zijn ze meer geneigd seksueel getint beeldmateriaal van anderen te maken en verspreiden (Lee, Moak, & Walker, 2016). Uit kwalitatief Nederlands onderzoek naar de plegers van online seksueel grensoverschrijdend gedrag komen verschillende motieven naar voren die gerelateerd zijn aan groepsprocessen, waaronder vriendschappen versterken, ervaringen uitwisselen over seksualiteit, elkaars seksuele gedrag reguleren en eigen populariteit vergroten (Naezer & Van Oosterhout, 2019). Ook sociale status en acceptatie spelen een rol (zie Wissink, Spanjaard & Stams, 2020). Driekwart van de Nederlandse jongeren denkt dat jongeren die naaktfoto's van anderen doorsturen dat doen omdat zij cool gevonden willen worden (HvdM, 2017). Uit onderzoek naar Respect Online blijkt dat groepsdruk vaak de oorzaak is van het lichte grensoverschrijdende gedrag van jongeren die naar Halt zijn doorverwezen (Halt, 2017; Sondorp e.a., 2019).
- **Positieve attitudes tegenover ongewenste sexting en seksueel grensoverschrijdend gedrag** zijn positief gerelateerd aan het maken en het verspreiden van seksueel getint beeldmateriaal van anderen (Lee, Moak, & Walker, 2016). Een onderzoek onder Nederlandse jongeren van 15-25 jaar liet zien dat positieve attitudes ten aanzien van seksuele dwang positief samenhangen met media-gerelateerd seksueel grensoverschrijdend gedrag, waaronder het maken en verspreiden van seksueel getinte foto's en video's en masturberen voor de webcam (Kuyper, de Wit, Adam, Woertman, & van Berlo, 2010). Onderzoek naar cybercriminaliteit in de brede zin laat zien dat jongeren hun grensoverschrijdende gedrag soms bagatelliseren of neutraliseren (Zebel e.a., 2013).
- **Stereotiepe denkbeelden ten aanzien van gender en seksualiteit** lijken het plegen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag te beïnvloeden. Jongeren die hoger scoren op seksistische stereotypen (zowel positieve stereotypen zoals 'vrouwen moeten beschermd worden', als negatieve stereotypen zoals 'vrouwen zijn minderwaardig'), zijn meer geneigd om naaktfoto's van anderen door te sturen (Morelli, Bianchi, Baiocco, Pezzuti, & Chirumbolo, 2016). De dubbele seksuele moraal speelt hier ook een rol. Meisjes worden naïef gevonden als zij beelden maken en doorsturen, en worden voor slet uitgemaakt, terwijl het gedrag van jongens wordt goedgepraat, of zelfs stoer en statusverhogend wordt gevonden (Naezer & Van Oosterhout, 2020).
- **Gebrekkige impulscontrole en negatieve emoties** spelen een rol in het vertonen van offline seksueel grensoverschrijdend gedrag (DeGue, DiLillo, David, & Scalora, 2010; Krahe, 1998) en dit lijkt ook het geval te zijn voor online gedrag (Krebbekx, 2018; Naezer & Van Oosterhout, 2019). Het

eerder genoemde kwalitatieve onderzoek onder plegers laat twee motieven zien die te koppelen zijn aan negatieve emoties en impulsief gedrag: seksueel getint beeldmateriaal verspreiden om iemand pijn te doen of om wraak te nemen en beeldmateriaal verspreiden om de spanning of opwinding over het materiaal dat ze ontvingen te kunnen ontladen (Naezer & Van Oosterhout, 2019). Ook blijkt uit dit onderzoek dat niet nadenken over de gevolgen van het gedrag een faciliterende factor is geweest voor ongewenste verspreiding van seksueel getint materiaal. Online voelen jongeren zich soms ongeremder en communiceren ze vrijer dan offline (disinhibitie) en jongeren met een hoge mate van online disinhibitie zijn vaker pleger van online (seksueel) grensoverschrijdend gedrag (Zebel e.a., 2013). Ook sensatiezucht kan hier een rol spelen (Wissink, Spanjaard, & Stams, 2020). Voor jongeren die bij Halt terecht komen vanwege seksueel grensoverschrijdende gedrag geldt dat boosheid en impulsief handelen vaak redenen zijn voor jongeren om het delict te plegen (Halt, 2017; Sondorp e.a., 2019).

- **Gebrekkige interactievaardigheden** hebben een negatieve invloed op het vertonen van offline seksueel grensoverschrijdend gedrag (De Graaf, Meijer, Poelman & Vanwesenbeeck, 2005) en dit lijkt ook het geval te zijn voor online gedrag. Online contact kan anoniem en vluchtig zijn, wat drempelverlagend kan werken en meer (schijn)veiligheid kan bieden ten opzichte van *face-to-face* contact. Ook is er minder regie mogelijk bij virtueel flirten en webcammen (Pardoen & Pijpers, 2006). Voor sommige jongeren is de online context te complex, waardoor zij hun wensen en grenzen onvoldoende uiten en checken (Jonker & Ohlrichs, 2009). Onervarenheid en groepsdruk spelen daarbij vaak een rol. Bovendien reageren jongeren vaak impulsief, zonder goed na te denken over de gevolgen op de langere termijn. Voor jongeren die laagopgeleid zijn of een lichte verstandelijke beperking hebben, geldt nog meer dat er vaak sprake is van gebrekkige interactievaardigheden (Vergeer & Nikken, 2015).
- **Inadequate ouderondersteuning** speelt een negatieve rol in het online gedrag van jongeren. De kans op het plegen van seksueel grensoverschrijdend gedrag is kleiner wanneer jongeren opgroeien in een warm gezinsklimaat waarin sprake is van affectie, steun en toezicht van ouders (De Graaf e.a., 2005). Ook hebben deze jongeren een kleinere kans op seksuele victimisatie en agressie (De Bruijn, Burrie & Van Wel, 2006). Voor online gedrag geldt dat wanneer ouders op vragende en belangstellende manier met hun kind communiceren over online mediagebruik en er wederzijdse gesprekken over voeren, dit samenhangt met minder ongewenste sexting en meer negatieve attitudes over het doorsturen van seksueel getint materiaal: deze jongeren sturen minder vaak seksueel getint materiaal door en wissen deze berichten vaker (Kliksafe, 2017, Wissink, Spanjaard & Stams, 2020). Ouders wier kind naar Halt is doorwezen als gevolg van een lichte vorm van grensoverschrijdend gedrag gaven zelf aan niet altijd te weten hoe hun kind op de juiste wijze te kunnen begeleiden rond het gebruik van online media (Halt, 2017).

Statische factoren:

- **Sekse.** De meeste literatuur laat zien dat zowel jongens als meisjes zich schuldig maken aan ongewenst online gedrag, maar dat jongens vaker pleger zijn en meisjes vaker slachtoffer worden van ongewenst gedrag (Naezer & Van Oosterhout, 2019; Wissink, Spanjaard & Stams, 2020).
- **Leervermogen.** Bij laagopgeleide jongeren kunnen enkele van de bovengenoemde factoren een nog grotere rol spelen in het vertonen van dit gedrag dan bij hoogopgeleide jongeren (Wissink & Stams, 2018). De meeste jongeren die bij Halt terecht komen voor een lichte vorm van online seksueel grensoverschrijdend gedrag volgen een opleiding op vmbo-niveau (Halt, 2017; Sondorp e. a., 2019). Ook onder jongeren met een lichte verstandelijke beperking komt online seksueel grensoverschrijdend gedrag vaker voor (Wissink, Spanjaard, & Stams, 2020). Zij hebben minder zelfcontrole en meer moeite met het inschatten van sociale situaties, online risico's en consequenties van hun gedrag (Vergeer & Nikken, 2015).
- **Persoonlijkheid.** Verschillende persoonlijkheidskenmerken worden in verband gebracht met een verhoogd risico op het plegen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag. Onderzoek onder Nederlandse scholieren wijst bijvoorbeeld uit dat plegers lager scoren op vriendelijkheid, openheid en nauwgezetheid dan niet-plegers (Wissink & Stams, 2018). Een buitenlands onderzoek laat zien

dat het verspreiden van seksueel getint materiaal uit wraak gedeeltelijk kan worden verklaard door de persoonlijkheidskenmerken psychopathie, machiavellisme en narcisme (Pina, Holland, & James, 2017).

Aan te pakken factoren

Rekening houdend met de Halt-doelgroep, het type gedragingen en het kortdurende karakter van de interventie is ervoor gekozen om de volgende vier factoren aan te pakken om herhaling van het online seksueel grensoverschrijdende gedrag te voorkomen:

- **Positieve attituden tegenover seksueel grensoverschrijdend gedrag:** door jongeren meer bewust te maken van regels en grenzen over veilig en respectvol online seksueel gedrag en in te gaan op de gevolgen van het gedrag kunnen positieve attituden over seksueel grensoverschrijdend gedrag worden omgevormd (subdoel 1 en 2).
- **Negatieve emoties en gebrekkige impulscontrole:** door jongeren inzicht te geven in de oorzaken en gevolgen van hun gedrag en de rol die negatieve emoties hierbij hebben gespeeld en door hen alternatieve gedragingen aan te bieden, leren zij hoe ze in de toekomst op een adequate manier met negatieve emoties kunnen omgaan (subdoel 2 en 3).
- **Groepsdruk en gebrekkige interactievaardigheden:** door jongeren inzicht te geven in de sociale context waarin hun grensoverschrijdende gedrag heeft plaatsgevonden en door alternatieve gedragingen aan te bieden, kunnen zij risicovolle situaties binnen sociale interacties herkennen en leren hoe zij weerbaar kunnen reageren (subdoel 3).
- **Inadequate ouderondersteuning:** door ouders te ondersteunen in het maken van afspraken en regels over online mediagebruik kunnen zij hun kind steun en toezicht bieden rondom veilig en respectvol online seksueel gedrag (subdoel 4).

Verantwoording

Buitenstrafrechtelijke aanpak

De interventie kenmerkt zich door de buitenstrafrechtelijke aanpak. Een buitenstrafrechtelijke aanpak betekent dat de jongere buiten het justitiële systeem wordt gehouden (Ferwerda, Van Leiden, Arts, & Hauber, 2006). Een jongere die de Halt-afdoening goed doorloopt, voorkomt op deze manier een strafblad. Zonder strafblad heeft de jongere meer mogelijkheden om in de toekomst een stage, baan of vrijwilligerswerk te vinden en zo deel uit te maken van de samenleving. Het buitenstrafrechtelijke kader kan op deze manier de motivatie van de jongere voor de Halt-afdoening verstevigen (Buysse, Abraham, Hofstra, & Van Dijk, 2017). De buitenstrafrechtelijke aanpak sluit aan bij de richtlijnen van het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK, general comment no. 24). Er zijn aanwijzingen dat een buitenstrafrechtelijke aanpak effectiever is in het verminderen van recidive dan een strafrechtelijke aanpak en dat dit vooral het geval is bij jongeren met een laag recidiverisico en weinig problematiek – en dat is de beoogde doelgroep van Respect Online (Petrosino, Turpin-Petrosino, & Guckenbergh, 2010; Wilson & Hoge, 2012; Wilson, Olaghere, & Kimbrell, 2017).

Risk-Need-Responsivity Model

De interventie sluit aan bij het **Risk-Need-Responsivity Model**. De principes van dit model bepalen in hoeverre een interventie effectief is in het verminderen van recidive van grensoverschrijdend gedrag (Andrews & Bonta, 2010).

- Het *risicoprincipe* stelt dat de intensiteit van een interventie moet aansluiten bij het recidiverisico van de jongere. De interventie is gericht op jongeren met een laag recidiverisico en die lichte vormen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben gepleegd en is daarom ook een lichte en korte interventie, met een tijdsinvestering van minimaal 11 uur en maximaal twintig uur voor de jongere en een doorlooptijd van drie tot vier maanden.
- Volgens het *behoefteprincipe* moet een interventie aansluiten bij de dynamische risicofactoren die van invloed zijn geweest op het delictgedrag. Op basis van het Halt-signaleringsinstrument, een speciale checklist en de delictbespreking worden risico- en beschermende factoren van de jongere vastgesteld. Met behulp van deze instrumenten bepaalt de Halt-medewerker de inhoud van het interventieprogramma. De leeropdrachten zijn gebaseerd op de factoren, zoals groepsdruk, die een rol hebben gespeeld in het gedrag van de betreffende jongere. Indien emoties, zoals boosheid, ook

een rol hebben gespeeld bij het delictgedrag, dan kan er een aanvullende leeropdracht worden ingezet.

- Het *responsiviteitsprincipe* stelt dat de inhoud van een interventie moet aansluiten bij de leerstijl- en vermogens van de jongere. De meeste deelnemers hebben vmbo-niveau en de leeropdrachten zijn daarom gericht op dit niveau. In de interventie wordt gebruik gemaakt van verschillende materialen passend bij diverse leerstijlen (Kolb, 1984), zoals leeropdrachten, gesprekken, filmpjes en oefeningen. Bij vermoedens van of als sprake is van een lichte verstandelijke beperking (bijvoorbeeld op basis van uitkomst SCIL) zet de Halt-medewerker een extra gesprek om de jongere te ondersteunen bij het maken van leeropdrachten. Ook maakt de medewerker meer gebruik van beeldmateriaal en van herhaling, omdat blijkt dat dit ondersteunend is voor jongeren met een lichte verstandelijke beperking (Zoon, 2012).

Kernelementen Respect Online

Respect Online bestaat uit vier kernelementen, te weten: (1) kernelementen gericht op **inzicht**: gesprek met jongere, 5G schema en leeropdrachten; (2) kernelementen gericht op **vaardigheden** aanleren: gesprek met de jongere, rollenspel/modeling en de leeropdrachten; (3) kernelementen gericht op **herstel**: excuusopdracht, excuus- herstelgesprek en schadebemiddeling; (4) kernelement gericht op **ouderbetrokkenheid**: het oudersgesprek. In 2017 is onderzoek gedaan naar de werkzaamheid van deze kernelementen (Buysse e.a., 2017). Voor elk kernelement van de afdoening is uiteengezet op welke theorie deze is gebaseerd en is op basis van een literatuuronderzoek gekeken in hoeverre deze aanpak effectief is gebleken in het verkleinen van het recidiverisico. Hieronder geven we verkort weer wat uit dit, en ander, onderzoek is gekomen.

Kernelementen gericht op inzicht

De gesprekken van de Halt-medewerker met de jongere en de leeropdrachten die de jongere uitvoert, zijn gericht op het beïnvloeden van de houding van de jongere tegenover online seksueel grensoverschrijdend gedrag. Ook krijgt de **jongere inzicht** in de gevolgen van zijn/haar delict en in mogelijke alternatieve gedragingen in de delictsituatie. Hiermee beseft de jongere dat zijn/haar gedrag verkeerd was (Van Diessen, e.a., 2020).

Cognitieve gedragsverandering gaat ervan uit dat gedrag wordt bepaald door *cognities* (gedachten) die iemand heeft en door *gevoelens* die deze gedachten opleveren (Elling, 2008; De Lange & Albrecht, 2006). Door disfunctionele gedachten en denkfouten die tot delinquent gedrag hebben geleid te vervangen door meer objectieve gedachten kan het gevoel worden veranderd en daarmee vervolgens ook het gedrag. Interventies gericht op cognitieve gedragsverandering zijn het meest effectief om recidive te voorkomen (De Vries, Assink & Van der Put, 2020; Koehler, Lösel, Akoensi & Humphreys, 2013; Landenberger & Lipsey, 2005; Lipsey, 2009; MacKenzie & Farrington, 2015;). Dit geldt ook voor jeugdige plegers van lichte vormen van delictgedrag (De Vries, Hoeve, Assink, Stams & Asscher, 2015).

Binnen de interventie worden vormen van ‘cognitieve herstructurering’ (Van der Gaag, 2003) toegepast: de jongere reflecteert op gedachten en gevoelens die aanwezig waren tijdens het plegen van het delict. De Halt-medewerker bespreekt onder andere aan de hand van het 3G schema de denkfouten en disfunctionele gedachten van de jongere en probeert hiermee het oordeel over wat goed en slecht gedrag is te veranderen. Ook reflecteert de jongere op de gevolgen van het delictgedrag voor zichzelf en voor de ander. De jongere wordt zich hierdoor meer bewust van online gedragsregels en grenzen. Het **3G gesprek** is afgeleid van het **5G schema**. De 5 G’s staan voor Gebeurtenis, Gedachten, Gevoelens, Gedrag en Gevolgen. Deze methode is ontleend aan de cognitieve gedragstherapie en vloeit voort uit Het ‘*Antecedent-Belief-Consequence*’ (ABC) model van Ellis (1962). Daarnaast worden aanwezige denkfouten en disfunctionele gedachten ook besproken aan de hand van een quiz en filmopdracht (leeropdracht 1) en foto- en filmopdracht (leeropdracht 2), waarbij de jongere aan het denken wordt gezet over zijn eigen opvattingen en op een andere wijze naar zijn gedrag leert kijken.

De interventie volgt drie stappen die gebaseerd zijn op de basisprincipes van cognitieve gedragstherapie:

- 1) Leren onderscheiden ('discriminatie'): Tijdens de interventie leert de jongere, aan de hand van het 3G model, leeropdracht 1 (quiz en filmpje) en 2 (foto- en filmopdracht), op een andere wijze naar zijn gedrag te kijken.
- 2) Herstructureren ('differentiatie'): Aan de hand van leeropdracht 3 en de optionele opdracht gaat de jongere alternatief gedrag verkennen door verschillende scenario's te doorlopen. De jongere bedenkt een voorbeeld met betrekking tot groepsdruk en emoties (bv. uit boosheid naaktfoto's doorsturen). De jongere oefent in een rollenspel en d.m.v. modeling hoe hij zich weerbaar kan opstellen en prosociaal online gedrag kan laten zien (leeropdracht 3 en optionele opdracht).
- 3) Het oefenen van nieuw gedrag ('implementeren'): Tijdens de laatste bijeenkomst maakt de jongere een plan om zijn gedrag te veranderen in de praktijk: aan de hand van het afsprakenformulier uit opdracht 3 maakt de jongere afspraken om toekomstig probleemgedrag te voorkomen. Bij dit laatste onderdeel wordt ook aandacht besteed aan het betrekken van het netwerk van de jongere.

Kernelementen gericht op vaardigheden

De interventie is gericht op het leren omgaan met risicovolle online situaties, zoals druk van *offline* en *online* deviante vrienden. Door de inzet van gerichte feedback, het **rollenspel en modeling** gekoppeld aan de **diverse leeropdrachten** (leeropdracht 3, excuusopdracht en optionele opdracht) oefent de jongere actief hoe om te gaan met voor hem of haar moeilijke (online) sociale situaties en hoe hij of zij daarin anders, weerbaarder, kan reageren (Van Diessen e.a., 2020). Modeling of imitatieleren betekent dat de jongere nieuw gedrag leert door een rolmodel te imiteren. Het rolmodel doet prosociaal gedrag voor en de jongere observeert dit gedrag en doet dit vervolgens na tijdens het rollenspel (Verheij & Verhulst, 2003).

Uit onderzoek blijkt dat gebrekkige impulscontrole (online disinhibitie) en moeilijkheden in de omgang met groepsdruk (negatieve invloed van online deviante vrienden), boosheid en andere emoties (beperkte emotieregulatie) een rol spelen bij zowel online als offline seksueel grensoverschrijdend gedrag (o.a. Wissink, Spanjaard & Stams, 2020).

Aan de hand van één of meer voorbereidende leeropdrachten (meegegeven als huiswerk) en het bekijken van een interactieve game en animatiefilm krijgt de jongere inzicht in (online) risicovolle situaties en (online) prosociaal gedrag. Het repertoire van vaardigheden van de jongere wordt versterkt en vergroot tijdens het gesprek met de Halt-medewerker. Door middel van positieve feedback en bekrachtiging, modeling en rollenspel leert de jongere positieve gedragsalternatieven toe te passen. Zo wordt positief gedrag voorgedaan in een filmpje, een onderdeel van één van de vaste leeropdrachten. De jongere inventariseert de adequate reacties van de figuren in de film en oefent het positieve gedrag middels een rollenspel. Bovengenoemde technieken zijn gebaseerd op de sociale en cognitieve gedragsbenadering waarin de volgende theorieën centraal staan: sociale leertheorie (Bandura, 1971), operante leertheorie (Skinner, 1938), sociale informatieverwerking (Ladd & Mize, 1983), gestructureerde leertheorie (Goldstein, Sprafkin, Gershaw, & Klein, 1983), en cognitieve benaderingen (o.a., Kazdin, 1987).

Op basis van systematische overzichtsstudies zijn kleine tot middelgrote positieve effecten van (sociale-cognitieve) vaardigheidstraining gevonden (Ang & Hughes, 2001; Lipsey, 2009, Lipsey e.a., 2010). Sociale vaardigheidstraining (SoVa) is met name effectief voor 'late starters' (Moffitt, 1993), omdat de problematiek van deze jongeren nog niet te ernstig en nog goed behandelbaar is en zij hebben voldoende vermogens om te profiteren van de training. Daarnaast is gebleken dat SoVa training met name werkt bij oudere en minder agressieve jeugdige daders die in buitenrechtelijk kader worden begeleid (Lipsey, 2009).

Kernelementen gericht op herstel

Excuus aanbieden aan het slachtoffer en schade herstellen bieden de jongere de kans om verantwoordelijkheid te nemen voor hun delictgedrag en om hun fout te herstellen. De jongere wordt zich er zo meer bewust van dat zijn/haar gedrag verkeerd was. Ook in de herstelmodule van de interventie wordt ingegrepen op de emoties (m.n. schaamtegevoel) van de jongere en diens houding tegenover online seksueel grensoverschrijdend gedrag (Van Diessen e.a., 2020).

Het **herstelrecht**, waar onder andere de *reintegrative shaming theory* van Braithwaite (1989) onder valt, richt zich op het herstellen van schade aangericht door de pleger en van de verhouding tussen pleger en slachtoffer. Volgens het herstelrecht worden de schadelijke gevolgen van een delict tastbaar wanneer een

jongere wordt geconfronteerd met de gevolgen van het delict en er de verantwoordelijkheid voor neemt (Weijers, 2000). De jongere wordt vervolgens in staat gesteld om de veroorzaakte schade te herstellen. Schaamte speelt daarbij een centrale rol: schaamte motiveert de plegger bijvoorbeeld om excuus aan te bieden aan het slachtoffer en het zien van schaamte bij de plegger motiveert het slachtoffer dit excuus te accepteren. Herstel kan dus plaatsvinden via een herstelgesprek, maar ook door middel van een financiële schadevergoeding. Uit de literatuur blijkt dat herstelrechtelijke interventies in buitenstrafrechtelijk kader, bijvoorbeeld gericht op een begeleid gesprek tussen plegger en slachtoffer, met name bij jongeren met een laag recidiverisico, effectief zijn in het verminderen van recidive (Elbers, Becx & Lauwaert, 2020; Wilson, Olaghere & Kimbrell, 2017). Daarbij moet aan bepaalde voorwaarden worden voldoen: het excuus van de plegger moet oprecht zijn, het gesprek moet goed zijn voorbereid en zowel slachtoffer als plegger moeten betrokken zijn bij het bepalen van een passende schadevergoeding (Choi & Stevenson, 2009; Keightley-Smith & Francis, 2007; Miller, 2001; Smith, 2011; Wilson, Olaghere, & Kimbrell, 2017).

Binnen de interventie wordt de jongere aangemoedigd om in een begeleid herstelgesprek excuus aan te bieden aan het slachtoffer. Vooraf oefent de jongere dit gesprek met de Halt-medewerker. Is een herstelgesprek niet mogelijk, bijvoorbeeld omdat het slachtoffer daar niet voor open staat, dan wordt er een alternatieve vorm gekozen, zoals het schrijven van een excuusbrief. Deze indirecte vorm van herstelbemiddeling (een brief schrijven) wordt ook werkzaam geacht bij jongeren met een laag recidiverisico (Bouffard, Cooper, & Bergseth, 2016). De leeropdrachten bevatten daarnaast enkele oefeningen om de jongere bewust te maken van de gevolgen van het delictgedrag voor de ander(en) en voor zichzelf. Deze worden gekoppeld aan het herstelgesprek. Geeft het slachtoffer aan dat er sprake is van immateriële schade als gevolg van het delictgedrag en heeft hij/zij de wens dat deze vergoed wordt, dan wordt dit vergoed door de plegger. Uit onderzoek naar de reguliere Halt-interventie blijkt dat jongeren die hun excuus aanbieden minder en/of minder ernstige strafbare feiten plegen na de Halt-afdoening (Ferwerda e.a., 2006).

Kernelement gericht op ouderbetrokkenheid

Het betrekken van ouders bij de interventie is erop gericht om ouders inzicht te geven in de mogelijkheden om (toekomstig) delictgedrag van hun kind te voorkomen en in hun verantwoordelijkheid daarin. Ouders leren hun kind te ondersteunen bij het vertonen van veilig en respectvol online seksueel gedrag (Van Diessen e.a., 2020).

Uit onderzoek blijkt dat gebrekkig ouderlijk toezicht, een slechte relatie tussen ouders en kind en harde en inconsistente controle van ouders samenhangen met grensoverschrijdend gedrag bij jongeren (Patterson, 1996, 1997; Hoeve e.a., 2009; Williams & Smalls, 2015). Het hanteren van regels ten aanzien van internetgedrag vermindert bijvoorbeeld het risico op ongewenste sexting (Wissink, Spanjaard & Stams, 2020). Opvoedvaardigheden zoals ouderbetrokkenheid, positieve bekrachtiging, begrenzing en ouderlijk toezicht zijn een beschermende factor. Volgens de sociale-controletheorie kunnen positieve bindingen van een jongere met zijn/haar ouders, maar ook met school en vrienden, ervoor zorgen dat een jongere minder geneigd is om grensoverschrijdend gedrag te vertonen (Hirschi, 1969). Ook voor het voorkomen van herhaling van grensoverschrijdend gedrag onder jongeren met een laag recidiverisico is het ondersteunen van ouders met opvoedvaardigheden effectief gebleken (De Vries e.a., 2015; De Vries, Assink & Van der Put, 2020).

Binnen de interventie is een **oudergesprek** tussen ouder(s) en Halt-medewerker een vast onderdeel van het programma. Ouders worden hierin ondersteund bij het maken van afspraken over respectvol en veilig online seksueel gedrag met hun kind. Daarnaast bestaat één van de leeropdrachten eruit dat de jongere zijn ouder(s) interviewt, als voorbereiding op het maken van afspraken met zichzelf en met de ouder(s). De Halt-medewerker komt hier in het oudergesprek weer op terug.

4. Onderzoek

Onderzoek naar de uitvoering

- a) Sondorp, J.E., Torregrosa, L.D.R., Höing, M., Mebel, K. te, (2019). *Procesevaluatie pilot Interventie*. Den Haag / Woerden: WODC / VanMontfoort.
- b) In 2019 is onderzoek gedaan naar Respect Online. Het doel daarvan was na te gaan of de beoogde doelgroep wordt bereikt, of de interventie wordt uitgevoerd zoals bedoeld en hoe de jongeren, hun ouders/verzorgers en de betrokken instanties de interventie ervaren. Hiertoe is gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden:
- desk research: registratiegegevens en dossieronderzoek van de 100 jongeren die voor de interventie zijn aangemeld;
 - 15 observaties bij 9 jongeren, 4 ouders en 6 Halt-medewerkers: één startgesprek, vier vervolggesprekken, vier oudergesprekken en zes eindgesprekken;
 - vragenlijsten ingevuld door 42 jongeren en 35 ouders;
 - interviews: twee met jongeren, vier met ouders, zes met Halt-medewerkers en twaalf met professionals van betrokken instanties zoals school, hulpverlening en Openbaar Ministerie.
- c) **Verwijzing.** Uit het onderzoek blijkt dat niet alle sextingzaken die bekend zijn bij de politie worden doorverwezen naar Halt. Dit kan te maken hebben met de zwaarte van het delict, waardoor de Halt-afdoening niet passend is, maar volgens de geïnterviewde professionals kan het mogelijk ook komen doordat niet alle ketenpartners voldoende op de hoogte zijn van het bestaan van de interventie. Een aanbeveling van de onderzoekers is om de interventie beter bekend te maken door sterker in te zetten op inbedding in het lokale netwerk van organisaties en door deze organisaties te wijzen op noodzaak en waarde van de interventie (zie aanpassingen, onderdeel d).

Doelgroep. Jongeren die deelnamen aan de interventie behoorden tot de beoogde doelgroep van 12 tot 18 jaar; driekwart van de jongeren was tussen de 13 en 16 jaar oud. Zeventig procent van de deelnemers was jongen en de meesten waren praktisch opgeleid (65% praktijkonderwijs tot en met vmbo-tl-mavo, 20% mbo en 15% havo/vwo). Volgens jongeren waren vooral boosheid, frustratie en groepsdruk redenen om hun delict te plegen. Omdat er in de interventie nog weinig aandacht was voor boosheid en frustratie bevelen de onderzoekers aan om de inhoud van het programma beter af te stemmen op het omgaan met emoties (zie aanpassingen).

Uitvoering. De vaste onderdelen van de interventie (start-, vervolg- en eindgesprek) werden bijna altijd ingezet. Soms werd een deel van het startgesprek niet, zoals voorgeschreven, alleen met de jongere gevoerd. In enkele gevallen (in 7 van de 47 zaken) gaven Halt-medewerkers niet alle leeropdrachten mee aan de jongere, omdat ze dachten dat een opdracht te moeilijk zou zijn. In vervolggesprekken met jongeren was er volgens de onderzoekers weinig ruimte voor reflectie op de leeropdrachten. De onderzoekers hebben de indruk dat het programma vol is waardoor er keuzes worden gemaakt. Halt-medewerkers sluiten in houding en taalgebruik aan bij jongeren en ouders, maar laten na gespreksvaardigheden in te zetten die tot verdiepende gesprekken leiden, zoals feedback geven en verdiepvragen stellen. Als aanbeveling geven de onderzoekers mee om in de training, handleiding en interviews meer aandacht te hebben voor verdiepende gespreksvaardigheden. Ook bevelen ze aan om Halt-medewerkers te ondersteunen in het maken van keuzes tijdens gesprekken, bijvoorbeeld door middel van een keuzeschema. Ouders nemen op vrijwillige basis deel aan het oudergesprek. Het oudergesprek is weinig ingezet, omdat ouders hier niet open voor stonden. Aanbevolen wordt hier meer op in te zetten (zie aanpassingen).

Tevredenheid. Jongeren en ouders waren tevreden over de interventie. Meer dan de helft van de jongeren vond de leeropdrachten duidelijk. Jongeren zeggen geleerd te hebben van de interventie, onder andere doordat het hen bewuster heeft gemaakt van de gevolgen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag. Ouders zijn tevreden over het contact met de Halt-medewerker en

zeggen enige mate van gedragsverandering te hebben gemerkt bij hun kind. Halt-medewerkers vonden de interventie nuttig, omdat zij online seksueel grensoverschrijdend gedrag zien als een toenemend probleem. Medewerkers kaartten een aantal belemmeringen aan, zoals het zoeken naar een balans tussen het leveren van maatwerk en het volgen van de vastgestelde stappen van de interventie en geschiktheid van de leeropdrachten (als te moeilijk bestempeld in tegenstelling tot de mening van de jongeren). Een aantal gaf aan dat het werken met de interventie makkelijker zal worden wanneer zij deze vaker hebben uitgevoerd. Professionals die de interventie kennen zijn tevreden over de samenwerking en het contact met de Halt-medewerker.

- d) **Aanpassingen.** Naar aanleiding van het onderzoek zijn diverse aanpassingen gedaan in de interventie. Zo is de handleiding verbeterd met aanwijzingen voor de Halt-medewerker wat hij/zij op welk moment moet doen en met welke reden. Ook is een keuzeschema ontwikkeld voor het bepalen van het aantal gesprekken en aantal leeropdrachten met de jongere. In het programma is het omgaan met emoties nadrukkelijker opgenomen in de drie vaste leeropdrachten en zijn richtlijnen voor inzet van (twee nieuwe) optionele leeropdrachten ingebed in de interventie om beter af te stemmen op onderscheidende kenmerken bij de doelgroep. De optionele opdrachten zijn verdiepende opdrachten gericht op het omgaan met emoties. Door het (vaker) inzetten van een rollenspel en extra gesprek, is ook ruimte voor verdieping in de gesprekken met de jongeren. Het oudergesprek is ingebed als vast onderdeel van de interventie en medewerkers zijn bijgeschoold in gespreksvoering en het motiveren van ouders. Tenslotte is de interventie meer onder de aandacht gebracht bij de verschillende ketenpartners door middel van extra voorlichting onder (basis)teams politie, media-aandacht, en gesprekken met contactpersonen binnen politie en OM per arrondissement.

5. Samenvatting Werkzame elementen

Inhoudelijke elementen

- **Buitenstrafrechtelijke aanpak** om jongeren de kans te geven om zonder strafblad te leren van hun fouten en deze mogelijk recht te zetten. Zonder strafblad heeft de jongere meer mogelijkheden voor deelname aan de arbeidsmarkt.
- **Passend bij de kenmerken en de situatie van de jongere (*Risk-Need-Responsivity*):** het gaat om een lichte interventie voor jongeren die lichte vormen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben gepleegd, om een interventie die aansluit bij de dynamische risicofactoren die een rol hebben gespeeld bij het delictgedrag en om een interventie waarbij leeropdrachten en (motiverende) gesprekstechnieken aansluiten bij de leervermogens van de jongere.
- Gericht op **inzicht**: de gesprekken met de Halt-medewerker en de leeropdrachten geven de jongere meer kennis over veilig en respectvol online seksueel gedrag, meer inzicht in oorzaken en gevolgen van het delictgedrag en meer inzicht in mogelijke alternatieve gedragingen. Dit zorgt voor het besef dat het delictgedrag verkeerd was. Ook leert de jongere om zich in de toekomst weerbaarder en prosociaal te gedragen in risicovolle sociale interacties.
- Gericht op **vaardigheden**: de interventie en opdrachten zijn gericht op het leren omgaan met risicovolle (online) situaties en gedrag, zoals het ondervinden van druk van (online) deviantie vrienden en boosheid. Het repertoire van vaardigheden van de jongere wordt versterkt en vergroot tijdens het gesprek: door middel van modeling en rollenspel leert de jongere positieve gedragsalternatieven toe te passen.
- Gericht op **herstel**: het aanbieden van excuus aan het slachtoffer en de schade herstellen bieden de jongere een kans om verantwoordelijkheid te nemen voor hun gedrag en om hun fout te herstellen. Ook zorgt dit ervoor dat de jongere zich er meer bewust van wordt dat het gedrag verkeerd was.
- Gericht op **ouderbetrokkenheid**: het betrekken en ondersteunen van ouders leidt bij hen tot inzicht in de mogelijkheden om toekomstig delictgedrag van hun kind te voorkomen en tot het besef dat zij daarin een verantwoordelijkheid hebben.

Praktische elementen

- Lichte, kortdurende interventie, van maximaal 20 uur in een periode van drie tot vier maanden.
- Individuele interventie die op maat is in te zetten.

6. Aangehaalde literatuur

- Andrews, D.A., & Bonta, J. (2010). Rehabilitating criminal justice policy and practice. *Psychology, Public Policy and Law*, 16, 39-55.
- Ang, R.P., & Hughes, J.N. (2001). Differential benefits of skills training with antisocial youth based on group composition: a meta-analytic investigation. *School Psychology Review*, 31, 164-185.
- Bandura, A. (1971). *Social learning theory*. New York: General Learning Press.
- Bouffard, J., Cooper, M. & Bergseth, K. (2016). The Effectiveness of Various Restorative Justice interventions on Recidivism Outcomes Among Juvenile Offenders. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 1-16.
- Braithwaite, J. (1989). *Crime, shame and reintegration*. Cambridge University Press.
- Bruijn, P., de, Burrie, I., & Wel, F., van (2006). A risky boundary: Unwanted sexual behavior among youth. *Journal of sexual aggression*, 12, 81-96.
- Buysse, W., Abraham, M., Hofstra, D. & Dijk, B. van (2017). *Werkzaamheid van de Halt-afdoening*. Amsterdam: DSP-groep.
- Choi, J.J., & Severson, M. (2009). "What! What kind of apology is this?": The nature of apology in victim offender mediation. *Children and Youth Services Review*, 31(7), 813-820.
- DeGue, S., DiLillo, D.K. & Scalora, M.J. (2010). *Are All Perpetrators Alike? Comparing Risk Factors for Sexual Coercion and Aggression*. Faculty Publications, Department of Psychology. Paper 558.
- De Graaf, H, Borne, M. van den, Nikkelen, S., Twisk, D. & Meijer, S. (2017). *Seks onder je 25e. Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2017*. Delft: Eburon.
- De Graaf, H., Kruijjer, H., Acker, J. van, & Meijer, S. (2012). *Seks onder je 25e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2012*. Delft: Eburon.
- De Graaf, H., Meijer, S., Poelman, J. & Vanwesenbeeck, I. (2005). *Seks onder je 25e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2005*. Delft: Eburon.
- De Lange, M., & Albrecht, G. (2006). De plaats van cognities binnen een competentiegerichte werkwijze. Amsterdam: PI Research.
- De Vries, L.A., Hoeve, M., Assink, M., Stams, G.J. & Asscher, J.J. (2015). Practitioner Review: Effective ingredients of prevention programs for youth at risk of persistent juvenile delinquency – recommendations for clinical practice. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 56(2), 108-121.
- De Vries, L. A. de, Assink, M., & van der Put, C. E. (Geaccepteerd/In druk). *Wat werkt in het voorkomen van ernstig en persistent delinquent gedrag bij risicojongeren?* In G-J. Stams, J. Hendriks, & J. Asscher (red.), *Handboek forensische orthopedagogiek* Lemniscaat.
- Elbers, N., Becx, I., & Lauwaert, K. (2020). Herstelrecht. In C. Bijleveld, A. Akkermans, M. Malsch, B. Marseille, & M. Smit (red.), *Nederlandse Encyclopedie Empirical Legal Studies* (blz. 913). Boom juridisch.
- Elling, M. (2008). *Denkfouten herstellen helpt bij veel kinderen met psychische problemen*. Utrecht: NJI.
- Ellis, A. (1962). *Reason and emotion in psychotherapy*. New York: Lyle Stuart.
- Ferwerda, H.B., Leiden, I.M.G.G. van, Arts, N.A.M. & Hauber, A.R. (2006). *Halt: Het Alternatief? De effecten van Halt beschreven*. Den Haag: WODC, Advies- en Onderzoeksgroep Beke.

- Gassó, A. M., Mueller-Johnson, K., & Montiel, I. (2020). Sexting, online sexual victimization, and psychopathology correlates by sex: Depression, anxiety, and global psychopathology. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *17*(3), 1018. MDPI AG. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.3390/ijerph17031018>
- Goldstein, A.P., Sprafkin, R.P., Gershaw, J., & Klein, P. (1983). Structured Learning: A Psychoeducational Approach for Teaching Social Competencies. *Behavioral Disorders*, *8*, 161–170.
- Halt (2017). *Doelgroeponderzoek. Jongeren met online seksueel grensoverschrijdend gedrag die naar Halt zijn verwezen*. Intern document.
- Hasebrink, U., Görzig, An., Haddon, L., Kalmus, V. & Livingstone, S. (2011). *Patterns of risk and safety online. In-depth analyses from the EU Kids Online survey of 9- to 16-year-olds and their parents in 25 European countries*. LSE, London: EU Kids Online.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley, Los Angeles and London: University of California Press.
- Hoeve, M., Semon Dubas, J., Eichelstein, V.I., Laan, P. van der, Smeenk, W. & Gerris, J.R.M. (2009). The relationship between parenting and delinquency: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology* (37), 749-775.
- HvdM (2017). *Safer Internet Day 2017 'Sexting onderzocht'*.
- Jonker, M., Berlo, W. van & Haastrecht, P. (2017). Seksueel gedrag online: leuk of risico?, PROCES, Tijdschrift voor strafrechtspleging (96)6, 398-406.
- Jonker, M., & Ohlrichs, Y. (2009). *Seksuele moraal en jonge zedendaders: worden grenzen steeds vager?* Tijdschrift voor Seksuologie, *33*, 121-126.
- Kazdin, A.E. (1987). Treatment of antisocial behavior in children: Current status and future directions. *Psychological Bulletin*, *102*, 187-203.
- Keightley-Smith, L. & Francis, P. (2007). Final warning, youth justice and early intervention: reflections and findings of a research study carried out in Northern England. *Web Journal of Current Legal issues*.
- Kliksafe (2017). *Jongeren en online veiligheid. Over risicovol mediagebruik en de rol van ouders*. Nunspeet: Kliksafe.
- Koehler, J.A., Lösel, F., Akoensi, T.D., Humphreys, D.K. (2013). A systematic review and meta-analysis on the effects of young offender treatment programs in Europe. *Journal of Experimental Criminology*, *9*, 19-43.
- Kolb, D.A. (1984). *Experiential learning. Experience as the source of learning and development*. New Jersey: Prentice Hall.
- Krahé, B. (1998). Sexual aggression among adolescents. *Psychology of Women Quarterly*, *22*, 537-554.
- Krebbekx, W. (2018). *When-girl-sends-nude-picture-to-boy. Unscripting sexting in a Dutch school*. In *Making sex, moving difference: An ethnography of sexuality and diversity in Dutch schools. Doctoral thesis.*, edited by Willemijn Krebbekx, 63-81. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Kuyper, L., De Wit, J., Adam, P., Woertman, L., & Berlo, W., van (2010). *Laat je nu horen! Een onderzoek naar grensoverschrijdende seksuele ervaringen onder jongeren*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Ladd, G.W., & Mize, J. (1983). A cognitive–social learning model of social-skill training. *Psychological Review*, *90*, 127–157.

Landelijk Expertisecentrum Kinderporno en Kindersekstoerisme (2017). *Pubers in beeld. Leidraad afdoening sextingzaken*.

Landenberger, A. & Lipsey, M.W. (2005). The positive effects of cognitive –behavioral programs for offenders: A meta-analysis of factors associated with effective treatment. *Journal of Experimental Criminology*, 1, 451-476.

Lee, M., Crofts, T., McGovern, A. & Milivojevic, S. (2015). Sexting among young people: Perceptions and practices. *Trends & Issues in Crime and Criminal Justice*, 508, 1-9.

Lee, C., Moak, S., & Walker, J.T. (2016). Effects of self-control, social control, and social learning on sexting behavior among South Korean youths. *Youth & Society*, 48, 242-264.

Lipsey, M. (2009). The primary factor that characterize effective Interventions with juvenile offenders: A meta-analytic Overview. *Victims and Offenders*, 4: 124-147.

Lipsey, M.W., Howell, J. C., Kelly, M.R., Chapman, G., & Carver, D. (2010). *Improving the effectiveness of juvenile justice programs: A new perspective on evidence-based practice*. Washington. DC: Center for Juvenile Justice Reform.

Mackenzie, D.L. & Farrington, D.P. (2015). Preventing future offending of delinquents and offenders: what have we learned from experiments and meta-analyses. *Journal of Experimental Criminology*, published online december 2015.

Madigan, S., Ly, A., Rash, C.L., Ouytsel, J. van & Temple, J. R. (2018). Prevalence of multiple forms of sexting behavior among youth: A systematic review and meta-analysis. *JAMA Pediatrics*, 172(4), 327-335.

Miller, D.T. (2001). Disrespect and the experience of injustice. *Annual review of psychology*, 52(1), 527-553.

Ministerie van Veiligheid en Justitie (2016). *Antwoorden Kamervragen over sexting*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Moffitt, T.E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100, 674-701.

Morelli, M., Bianchi, D., Baiocco, R., Pezzuti, L., & Chirumbolo, A. (2016). Not-allowed sharing of sexts and dating violence from the perpetrator's perspective: The moderation role of sexism. *Computers in Human Behavior*, 46, 163-169.

Naezer, M. & Oosterhout, L. van (2019). *Sharing is caring? Jongeren, sexting en de ongewenste verspreiding van sexy beeldmateriaal*. Radboud Universiteit & Jong & Je Wil Wat.

Naezer, M. & van Oosterhout, L. (2021). Only sluts love sexting: youth, sexual norms and non-consensual sharing of digital sexual images, *Journal of Gender Studies*, 30,1, 79-90, DOI:10.1080/09589236.2020.1799767

Nederlands Jeugdinstituut (2017). Cyberpesten: wat is het en wat kun je er tegen doen? <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Cyberpesten.pdf>.

Pardoën, J. & Pijpers, R. (2006). *Verliefd op internet: over internetgedrag van pubers*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Patterson, G.R. (1996). Some Characteristics of a Developmental Theory for Early-Onset Delinquency. In M. F. Lenzenweger & J. J. Haugaard (Eds), *Frontiers of Developmental Psychopathology* (pp. 81-124.). New York: Oxford University Press.

- Patterson, G.R. (1997). Performance Models for Parenting: A Social Interactional Perspective. In J. E. Grusec and L. Kuczynski (Eds). *Parenting and Children's Internalization of Values: A Handbook of Contemporary Theory* (pp 193–226). Hoboken, NJ: John Wiley and Sons, Inc.
- Petrosino, A., Turpin-Petrosino, C. & Guckenburg, S. (2010). *Formal system processing of juveniles: effects on delinquency*. Campbell Systematic Reviews, 1.
- Pina, A., Holland, J. & James, M. (2017). The malevolent side of revenge porn proclivity: Dark personality traits and sexist ideology. *International Journal of Technoethics* 8(1): 30-43.
- Römkens, R., Mejdoubi, J. & Jong, T. de (2017). *Factsheet Online seksuele intimidatie*. Amsterdam: Atria.
- Skinner, B. F. (1938). *The Behavior of organisms: An experimental analysis*. New York: Appleton-Century.
- Smith, R. (2011). Developing restorative justice practice: contemporary lessons from an English juvenile diversion project of the 1980s. *Contemporary Justice Review*, 14 (4), 425-438.
- Sondorp, J.E., Torregrosa, L.D.R., Höing, M., Mebel, K. te, (2019). *Procesevaluatie pilot Interventie*. Den Haag / Woerden: WODC / VanMontfoort.
- Van den Berg, C., Bijleveld, C. & Hendriks, J. (2015). The Juvenile Sex Offender: Criminal Careers and Life Events. *Sexual Abuse*, 29 (1), 81-101.
- Van der Gaag, R.J. (2003). Cognitieve herstructurering. In F. Verheij & F.C. Verhulst (red.), *Kinder- en Jeugdpsychiatrie. Behandeling en begeleiding III* (pp. 40-43). Assen: Koninklijke van Gorcum.
- Van Diessen, C., de Vries, L.A.(S), Jonker, M., & Reijmers (2020). *Halt-interventie sexting: Respect Online*. Utrecht: Stichting Halt en Rutgers.
- Vergeer, M. & Nikken, P. *Media en kinderen met een LVB*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Verheij, F. & Verhulst, F.C. (2003). *Kinder- en Jeugdpsychiatrie. Behandeling en begeleiding III*. Assen: Koninklijke van Gorcum.
- Walker, K. & Sleath, E. (2017). A systematic review of the current knowledge regarding revenge pornography and non-consensual sharing of sexually explicit media. *Aggression and Violent Behavior*, 36, 9-24.
- Walker, H.E., Freud, J.S., Ellis, R.A., Fraine, S.M. & Wilson, L.C. (2019). The prevalence of sexual revictimization: a meta-analytic review. *Trauma Violence Abuse*, 20(1), 67-80.
- Weijers, I. (2000). *Schuld en schaamte: een pedagogisch perspectief op het jeugdstrafrecht*. Bohn Stafleu Van Loghum.
- Williams, R.G., & Smalls, E. W. (2015). Exploring a relationship between parental supervision and recidivism among juvenile offenders at a juvenile detention facility. *International Social Science Review*, 90(2), 1-22.
- Wilson, D.B., Olaghere, A. & Kimbrell, C.S. (2017). *Effectiveness of Restorative Justice Principles in Juvenile Justice: A Meta-Analysis*. Ann Arbor, MI: Inter-university Consortium for Political and Social Research.
- Wilson, H.A. & Hoge, R.D. (2012). The effect of youth diversion programs on recidivism. A meta-analytic review. *Criminal Justice and Behavior*, 40(5), 497-518.
- Wissink, I.B., & Stams, G.J.J.M. (2018). Adolescents' cybercriminal behaviours: Is there anything parents can do? Paper gepresenteerd op de 6th conference of the European Association for Forensic Child and Adolescent Psychiatry, Psychology (21 juni 2019; Venetië). Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Wissink, I., Spanjaard, H., & Stams, G.J.J.M. (2020). *Advies aanpassing landelijk instrumentarium jeugdstrafrechtken (LIJ) voor jeugdige online delinquenten*. Amsterdam: UvA/Spanjaard Development & Training.

Wolak, J., Finkelhor, D. & Mitchell, K.J. (2012). How often are teens arrested for sexting? Data from a national sample of police cases. *Pediatrics*, 129(1), 4-12.

Zebel, S., Vries, P. de, Giebels, E., Kuttschreuter, M. & Stol, W. (2013). *Jeugdige daders van cybercrime in Nederland: Een empirische verkenning*. Den Haag: WODC.

Zoon, M. (2012). *Wat werkt bij jeugdigen met een licht verstandelijke beperking?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), het Kenniscentrum Sport, Vilans, het Trimbos Instituut en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

